૭૬૨૪

ફરેબે ઇફરીત

યા

આબે ઇબલીસ.

નાટક તીન બાબકા.

વાસતે ગીરોહે આલફરેડ નાટકકે, તસનીફ કીયા

પારસી કાવસજી પાલનજી ખટાઉ

ઔર

મુનશી અબદુલ્લાહને

ઔર છાપકે ઇજહાર કીયા વાસ્તે શાએકીન

વ નાજરીનકે

માલેકાં ગીરોહ આલફરેડ નાટક કુંપનીને.

જબાને હિન્દુ બ હુરૂફે ગુજરાતી.

મુંબઈ:--
ધી રાઈઝીંગ સ્ટાર પ્રીંટીંગ પ્રેસ, ખં. ૧
મહુમ્મદઅલી દાઉદખાંને છા

૭૬૨૪

ફ઼રેબે ઇફ઼રીત

યા

આબે ઇબલીસ

નાટક તીન બાબકા.

વાસતે ગીરોહે આલફ્રેડ નાટકકે, તસ્નીફ કીયા

પારસી કાવસજી પાલનજી ખટાઉ

ઔર

મુનશી અ઼બદુલ્લાહને

ઔર છાપકે ઈજ઼હાર કીયા વાસતે શાએ઼કીન વ નાજરીનકે

માલેકાં ગીરોહે આલફ્રેડ નાટક કુંપનીને

જ઼બાને ઉરદુ બ હુર્ફે ગુજરાતી.

મુંબઇ.

ધી રાઈઝીંગ સ્ટાર પ્રીંટીંગ પ્રેસ નં૦ ૨૨૩ બંગરી બજાર.

મહમ્મદઅલી દાઉદખાંને છાપીછે.

સને ૧૮૮૯.

કીંમત આઠ આના.

સુચના.

ફરેબથી ફરેસતા વટીક ફરેછે, એવી લોકોમાં ચાલતી એક સાધારણ કહેવત, આ નાટકની રચના ને તોડ જોડ પુરી કરી આપે છે. આ નાટકની મુખ્ય નેમ નીરદોશ રમુજ આપવાની છતાં આનાકની ચીમકીઓથી તે ખાલી નથી. એમાં જોવાનું તેમજ સાંભળવાનું એટલું બધું છે કે તેનો ટુક સાર પણ અતરે આપવો કઠણ છે. એક ઈંગ્રેજી હાસ્યરસ નાટક પરથી ગુજરાતી તરજુમો કરીને, આલફ્રેડ નાટક મંડળીના એક માલેક મી૦ કાવસજી પાલનજી ખટાઉ પાસે તે ઉરદુ જબાનમાં લખાવી તેને મુનશી અબદુલ્લાહ પાસે ઘણીજ બારીકીથી સુધરાવી આ નાટક તૈયાર કર્યો છે. એમાં આવેલી ગજલો, ઠુમરીઓ. રૂબાઈ અને બેતો મજકુર મુનશીએ એ નાટક માટે ખાસ બનાવી છે, તેમજ કેટલીક મુખમ્મસ તથા મુસદદસ પણ મજકુર મુનશીનીજ બનાવેલી છે.

ગમે એવો પરેજગાર આદમી પણ એક વાર જો કોઇ ચોકસ મતલબો હાંસલ કરવાની મકસદે પોતાનાં મનને આડી વલણે ઉતરવા દે છે તો પછી તેની કેવી ને કેટલી ખુવારી થાય છે તેનું ઘણું અસરકારક ચીત્ર આ નાટકમાંથી દેખાડીને જે મુખ્ય સાર કહાડવાની નેમ રાખી છે તે એજ છે કે આદમીએ હર હમેશ પોતાના મનને સાફ અને ચોખ્ખુંજ રાખવાની જરૂર છે. કોઈબી કારણે કે મકસદે મનની વલણ આડે રસ્તે ઉતરવા દેવી જોઈતી નથી.

ભુતો અને શયતાનો જેવી ખરેખરી હસતી ભોગવનાર કોઇ ચીજો દુનીઆમા જાએજ નથી. તે છતાં આ ખેલમાં ભુતો અને શયતાનોના નામ ધારણ કરાવી તેવા આદમરૂપી ખવીસોને તેમનાં કાળાં કામ કરતા છોડી મેલવામાં જે આવીયાછે તે એટલું દેખાડવાને માટે કે દુનીઆમાં શેતાંનીયત ભરીઆં જે કેટલાંક કાંમો થાય છે ને જેની બદનામીનો ટોપલો જોકે શયતાંનને નામે ચહડેછે, તો પણ તેના કરનાર તો બુરી ખસલતના આદમીઓ પોતેજ હોયછે. આદમના લેબાસમાં પણ ખરેખરાં શયતાંનીયત ખસલતનાં કામો કરનાર તેવા ખવીસોથી દુનીઆનો કોઇબી ભાગ કે કોમ ખાલી નથી; વાસતે તેવા ફરેબી જાત બીછાવનારાઓથી ચોકસા રેહેવું કેટલું અગતનું છે તે આ નાટકમાં ચીતારેલા હકીકત ઉપરથી અછી રવેશે જણાઈ આવેછે.

એપરેલ ૧૮૮૫.

ન્હા૦ રૂ૦ રાણીના.

તમાશાએ નાટક.

ફરરોખ........એક પરહેજગાર.

પરવીજ........ફરરોખકા ભાઈ.

મુબારક........મસખરા મુજાવર.

કલંદર ....બુજોર્ગ શખ્સ.

અચપલખાં....શેહેરકા કુટવાલ.

ઔજલશાહ...શયેતાનોકા બાદશાહ.

ઇફરીત ....ઔજલશાહકા ગુલામે વફાદાર.

ખન્નાસ ....એક ગુલામ.

મુન્નાસ ....એક ગુલામ.

ચંચલ ....એક પરી.

શાહેનાજ........અમીરજાદી બાઅદ પરવીજકી બાનો.

ઉરીકા ....શેહેનાજકી દાયા બાઅદ મુબારકકી બાનો.

સોસન..........એક લૌંડી.

પરહેજગારો-સીપાઇઓં-શએતાનોં-દાજખીયોં-સહેલીયાં-વગ઼એરાં

૭૬૨૪

૭

ફરેબે દફરીત

યા

આબે દબલીસ

બાબ પહેલા-

પરદા પહેલા.

(દેખાવ—પાહાડોની કઠણુ, જમની બાજુ એક ઉંડો ખોહ તેની ઉપર દોડતાં વાદલાં, ડાબી બાજુ આતશ બળતી સગડી, તેની ઉપર એક ડેગ; બે જીનો ધમન ફુંકેછે, ઓઝલશાહ ઉભેલો દેખાયછે.)

"કયા હાલ જંગકા હો બયાં" રહા.

૨ જીનો—દો ભાઇ મીલકે અબ યાહાં

ઓઝલશાહ—આતશ રોશન કરો.

૨ જીનો—હય નીમશબકા વકત અયાં

ઓઝલશાહ—તુમ કીસ્સે ન ડરો.

૨ જીનો—હુઇ ચાંદનીભી હયે નેહાં.

ઓઝલશાહ—સબ મીલ સીતમગરો.

૨ જીનો—ઇનસાં જો હો પીરો જવાં.

ઓઝલશાહ—ફુને રોશન કરો.

(અંતરો)

૨ જીનો—ભુતનોંકે અફસર—ચુડેલોંકે સરવર.

ઓઝલશાહ—કોઇ યાહાંસે—કોઇ વાહાંસે.

૨ જીનો—મીલ સારે યાહાં—આવ આવ આવ.

ઓજલશાહ—રાગ રંગ છોડો—જાહો જંગ તોડો.

ફન્નાસ મુન્નાસ

સબ—યાંહાં તુમ આઓ.

(મોટા ગગરાટ સાથે ફન્નાસ તથા મુન્નાસનું એક બાજુથી આવવું.)

"આવો ખેલ ખેલે મીલકે યાંહાં શાદ હો હરઆન" રાહા.

ફન૦મુન૦—આયે હીલમીલ દોનો ભાઇ શાદ હયે યાંહાં.

ઓજલશાહ-કયા ખુબ ખુશીકે વકતમે હુવે હો તુમ અયાં.

ફન૦મુન૦—હુઇ શબ સીયાહ હયે ચાંદનીભી હો ગઇ નેહાં

૨ જીનો—કરો કરો સબ મીલ મુબારકબાદીકા બયાં.

સબ—ગાઓ ગાઓ સબ મીલ તુમ ગાના—
તુમ ગાના—તુમ ગાના—
હમકો યાંહાંપે હયે રંગ તો જમાના—
કયા વાહુવાહ હા હા હા.

સબ—સબ મીલ એક દીલ કરો શોર.
નાચો નાચ ખુબ આજ ગમ છોડ.
કરો રંગ મીલ સંગ કર જોર.
બનો લાલ હો ખુશહાલ જંગ તોડ.

ઓજલશાહ—મય શયતાંન દુશમને ઇનસાંન બાઇ માંનકો બેઇમાન કરનેવાલા હું પેહેલે મય બડા આબીદ ઓર પરહેરજગાર તમામ જીનનો મલીકકા સરદારથા મગર જબ આદમકા પુતલા તયાર હુવા તબ તમાંમ ફીરીશતોં કો હુકમે કીરદગારહુવા કે ઇસ ખાકી પુતલેકો આગે સર

જુનકાઓ મેરા ફરમાંન બજાલાઓ તબ તમાંમ જીનને મલીકને સી દા એકબાર કીયા મગર મયને ઇસ્સે સાફ ઇનકાર કીયા ઇસીવાસ્તે મેરા ગરદનમે લઆનતકા તોક ડાલા ગયા મય ખુદાકી દરગાહસે નીકાલા ગયા હાય. જબ મયને એક ખાકી ઇનસાંન કે વાસ્તે યે સજા પાઇ તબ અપને દીલમે યેહ બાત ઠયરાઇ કે આબેદ ઔર જાહીદકો ફમંન્દે ગુનાહમે ગીરફતાર કરૂ ઔર આપને પેશકાર તાબેદારકી મદદ હરબાર કરૂં એક સૌ બરસ હુવે ઇસતીલસમાતમે દેવ બંન તયમરશાહકી બદ દુવાઆસે મેરા મુરીદ ઇફરીત કુયદ હય આજ ઉસ્કી મુદદત પુરી હુઇ અબ મય ઉસકો ઇસ કુયદસે રેહાઇ દેતાહું ઔર આપની મરજીકા ઉસ્સે કાંમ લેતાહું ઊઠ અય ઇફરીત ગફલતસે બેદાર હો ઔર અપને દુશમનસે બદલા લેનેકો તૈયાર હો.

ઇફરીત—હા મુબારક મુબારક તેરેદીદાર અયમેરે સરદાર

ઔજલશાહ—હા અય મેરે વફાદાર ઇફરીત જબ એક આદમ જાદ કી બદ દુવાઆસે તુ સૌ બરસ કુયદ રહા તબ તેરે કીનેકી પયાસકો ઉસકે લહુકે આબસે બુઝા મુજ સેભી જોમદદ હો સકેગી વોદુંગા.

(કોહેક ફન ટેકરાપર જાદુઇલાકડી મારેછે. એક મોટા કરા કાસાથે કોહેકાફ ફાટીજેબ થાએછ. ઇફરીત ખુશ સેરે નાચતો કુદતો ઔજલશાહાનાં કદમપર આવી પડેછ.)

ઇફરીત—હા, મનજુ મન જુર તેરા ફરમાન અયે મેરે પનાહ દેનેવાલે સરફરાજ શાહા, તેરા ખાકસાર બંદા કીનેકી કમર બાંધ ફરેબકે મયદાનમે ફીતુરકે હથયારસે આદમજાદકો ઇસતરેહ ગીરફતાર કરતા હય કે કયા મજાલ આબેદા જાહીદકી, પીરો બુજોર્ગકી, કે મેરે મકરો ફમંદસે અપનાં સર રેહા કરે.

સબ—શાબાશ, શાબાશ, શાબાશ,

(તાબરા ફેરેછ. પેહેલો દેખાવ ગુમ થાયછ. ફરરોખને દેખાવ દેખાયેછ.)

ઓગ/લશાહ—એ તીલસમાતી દરપે પડા હુવા ફાકકરા, એક બડા જાહીદ હયે, નામ ઇસ્કા ફરરોખ હયે, પર ઇસકો યાદે ખુદાસે ફીરાના તેરા કાર હયે, ઇસ તીલસમાતકે હાલસે એ બેખબર હયે. અહે ગાફેલ ઇનસાનો, અગર તુમ મુદત બંદગી કરો પર શયતાનમે વોહો તાબ હયે જો તુમારી કી હુઇ પરસતીશકો એક દમમે માર તુમે જીંદગીસે ઉખાડ દે. ઇફરીત, એ તેરા શીકાર હયે. બરાબર દેખ લે. બસ અબ ચલો.

(તાબરા ફેરેછ. બીજો દેખાવ ગેપથઈ પાછો પેહેલો દેખાયછ.)

" દેખરે દીલેર હા પેરમે શેર મરદો સભી " રાહા.

સબ—ચલોરે બ સઅેર-હાં ફઅેર-યાંહાં દેર-કરો ન અભી
કાંમહય અપના-દેના ફરેબ ઇનસાંકો.
સબને મીલકે ઘેરના હર જાંકો.
મુદઇ ઓંકો હટાવો. આર જો નેકાંહો સભી-ચલોરે૦

(અંતરો)

જાલ બીછાવે ચલો ઝનનનનનન કીસીકો ફસાયે ફનનનન.
કોઇ આબીદ કયા, કોઇ જાહીદ કયા.
સબકોહી ફસાના સહી—ચલોરે૦

(બધા જન પોતપોતાની જગાપર ચાલી જાએછ.)

પરદા દુસરા.

(તીલસમાતનો દરવાજો, દેવાલની બહોર જમીનપર બીસતરો. ફરરોખ ગુઠનપર બંદગી કરતો દેખાયછ.)

" હીફાજતમે રખ્ખે જો દાદાર હમકો " રાહા

ફરરોખ- અલ્લાહુ અલ્લાહ હયે બરહક તું અલ્લાહ,
બરસે તેરે નુરકા યે તજલ્લા— અલ્લાહુ

તુ એક તાએ માઅબુદ મોજુદ મતલક,
સીફતજાત તાહીદ હયે કુલ હો અલલાહ—અલ્લાહું.
રહે વીર્દ અશગાલ કલમેકા હરદમ,
કે હયે લા ઇલાહા વ ઇલ્લાહુ હુવલ્લા—અલ્લાહું.
મુનઝ્ઝા સીફતજાત હયે વક્ તોહીદ,
તુંહી હક તુંહી નુર હયે લી મોઅલ્લા—અલ્લાહું,
કભુ યાદ હકસે રહા મયે ન ગાફીલ,
કરૂં જીક્ર મોલા વ તસબીહ મુસલ્લા—અલ્લાહું.

(ખમસા)

આજ કયું કાહેલી દીલપર મેરે બીસીયાર હય.
જીક્રે હકસેભી મેરા દીલ હોરહા બેઝાર હય.
કયા ખબર વલ્લાહ આલમ કોનસા ઇસરાર હય.
નીંદકે ગલબેને મુજકો કર દીયા નાચાર હય.
સો રહું મય કયુંકે અબ આરામભી દરકાર હય.
(ફરરોખનું બીછાનાપર સુવું. ઇફ્રીતનું દાખલ થવુ.)

(ખમસા)

મય બાદશાહ ઇલમ હુનરકા હું તાજદાર.
ઇફ્રીત નામ મેરા જહાંમે હય આશકાર.
લાખોં ફરેબ કરકે મય કરતા હું કારઝાર.
બહરે ગુનાહમે ગર્ક કરૂં ઉસકો એકબાર.
આબદ હો યાકે ઔર કોઇ હોવે નેકકાર.
ગર પાંચ સાલ ઔર એ કરતા યુંહી ગુજાર.
હોતા એ શખ્સ સાહેબે મકબુલ કીરદગાર.
કરતા હયે બંદગી એ ખુદાકી જો નેકકાર.
જલતા હયે દીલ હસદસે મેરા બસકે બેશુમાર.
ઇસ વાસ્તે અબ ઇસકો મયે કરતા હું ખારજાર.

અબ ઇસકો યાંહાંપે ગુમરાહ કરનેકી એહી શકલ મેરે આઇનયે દીલમે નજર આતી હય, કે એક જો ઇસ ફરરો-

ખકા ફ્કીફ્કી બીરાદર હય. વોહ એક શાહનશાહકા ખાસ મલાજીમ હયે; ઔર ઉસકી એક માશુકા નેહાયત ખુબસુરત રશકે કમર પરી પયેકર માહજબીં ખુશનગીં શોલએ નુર ગયરતે હુર હયે; ઉસકી ખુબીકા બ્યાં મેરી જબાં નહી કર સકતી; અગર ઉસકો એક બાર ચર્મે હ.તુમકા ફ્રીશ્તાભી દેખલે તો યકીન હયે કે ઉસકે શમયે રૂખપે માનીંદ પરવાંનેકે જલ ભુન કર ખાક હો જાએ; તો ફીલહાલ મય ઉસકો અપને નકશ મોઆજઝમકે કરીશમે કે જોરસે માઆ મહેફીલકે ઇસ ફરેરોખકે ખાબમે લા દીખાતાહું ઔર ઇસકે તાએરે દીલકો ઉસકે દામે ઇશ્કમે ફસાતાહું.

(બએત.)

એ તાસીરસે નકશકે એકબાર.

કરશમાં મેરા જલદ હો આશકાર.

(ઇફ્રીત નકશ ફેંકેછે. દેવાલ કકડા થઈને નાબુદ થાએછે બાગનો દેખાવ દેખાએછે. જેમાં ચઢતી ઉતરતીએઠક ઉપર શાહેનાજ તથા સાહેલીઓ ગાતી ગાતી દેખાએછે)

“ અયે પ્યારે મજાજન હું મયે તેરા શાહ” રાહા.

સબ—બીહીશ્તે બરીસા એ ગુલજાર હય.
કે બાગે જહાંકે લીયે ખાર હય.
નજરમે ચમનકી હયે યું શાખ શાખ.
કે ગોયા જબાંસે સબ ઇજહાર હય.
હસીનોંકે બુટેસે કદકો વોહ દેખ.
કદે યારસે સરવ સરશાર હય.
અજબ ગુલશને દહેરમે હયે એ બાગ.
કે ઇસ્સા નહી ઔર ગુલજાર હય.
અગર સરવે માઆશુક હય યા સનમ.
મગર કુમરી ઉસપે ગીરફતાર હય.
એ શોખીકી જબ ધુન કીસીકો લગે.
તો પામાલ હો સબ એ રફતાર હયે.

(બએત.)

ઈફ્રીત—અબ હોજાએ નાબુદ સબ ઇસ ઘડી.
યે જો કુછકે હયે બાગો મહેલો પરી.

(નકશ ફેરવેછે, બાગનો દેખાવ ગુમ થઈ દેવાલ-
વાળો દેખાયછ.)

અભી હયે પહેલી બીસમીલ્લા દેખો.
યે કયસા હોતા હય ગુમ રાહ દેખો.

(ઇફ્રીતનું જવા ચાહાવું, ફરરોખે ચોંકી ઉઠી તેને પકડવુ

ફરરોખ—અબ જાતી કાંહાં મેરી પ્યારી સનમ.
ઈફ્રીત—ચલ હો દુર અયે બેહયા બેશરમ.

(ઈફરીતે ફરરોખને આંચકો મારવો, ફરરોખનું જમી-
નપર પડી જવું.)

અભી જાકે આતા હું ફીર ઇસકેપાસ.
પહેનકર ખુનો.રગોંકા તનપર લીબાસ.

(ઇફ્રીતનું જવું તથા ફરરોખનું હુશીયાર થવું.)

ફરરોખ—તોબા, તોબા, અસત ગ઼ફીર ઉલ્લાહ, એ ક્યા ખ઼્વાબો ખ઼્યાલ વ ઇસરાર થા; મયે અયેસા પરહેજ઼ગાર આબેદ, ઔર એ કીસકારે ગુનાહમે ગીરફ઼તાર થા.

(ખ઼મસા.)

વોહ કયેસા થા ગુલઝ઼ાર ક્યા થી બાહાર.
ઔર વોહ નાઝ઼નીં કૌનથી ગુલઝ઼ોઝ઼ાર.
કીયા જીસને આ મુજકો અપના શીકાર.
કે હય દીલ મેરા ઉસ લીયે બેક઼રાર.
મયે અબ ક્યા કરૂં આહ પરવરદીગાર.

બહોતહી દીલકો સંભાલતા હું મગર નહી સંભલતા હય, ખુદબખુદ જોશ ખા ખાકે ઉબળતા હયે, કલેજા મુહપે

આતા હયે, રૂહ ફડકતી હયે, ઇશ્કમે બેતાબ હું, મીસલે સીમાબપુર ઇશ્તેરાબ હું, કયા કરૂં, ચયેન નહી, બેચયેન હું. આહ અફસોસ!

(ફરરોખનું ગમગીન થઇને બેસવુ તેટલામાં ઇફ્રીતનું બુજોર્ગના લીબાસમાં દાખલ થવું.)

અસ સલામો અલેકુમ.

ફ્રરોખ—અલેકુમ સલામ. કહીયે, આપ કૌન હો ઐાર કાંહાંસે તશરીફ લાએ?

(મુસદસ)

ઇફ્રીત—મયે વો હું યહાં મીસલે શહે હાતીમે દૌરાં.
ગયેરોંકે લીયે કરતાં હું જી જાનકો કુરબાં.
હો જાવે અગર કોઇ બશર દુખમે પરેશાં.
જા કરતા હું મયે ઊસકી પરેશાનીકો આસાં.
મયે દેખ પરેશાં તુજે ઇજહાર હુવા હું
જલદીસે સુના હાલ કે ગમખાર હુવા હું.

ફ્રરોખ—મયે અપની પરેશાની તુમે કયા કરૂં બયાં.
અયે સાહેબે કરામત તુમે હયેગી સબ અયાં.
લેકીન એ મુખ્તેસર જરા કહેતા હું મહેરબાં.
સોયાથા ઉઠા દેખ મય એક ખ્વાબે પરેશાં.
માશુકા મેરે ભાઇકી જો ગુલઓજાર હયે.
દેખ ઉસકો હાલ મેરા યાંહાં ઝારજાર હયે.

(બએૈત)

ઇફ્રીત—નહી હયે એ કોઇ અયેસા દુશવાર કાર.
કે જીસકે લીયે તું હયે યું ઝારજાર.
અગર ઊંસપે દીલ તેરા હયે બેકરાર.
તો કર ઊંસસે શાદી કે હયે નેક કાર.

(મુસદસ)

જુરોખ—તોબા તોબા એ હયે કયા બાત નાૈઝુનબીલ્લા.
મુજસે હોગા નયે હય હાત નાૈઝુનબીલ્લા.
દો ગુનાહ હોતે હયે એક સાત નાૈઝુનબીલ્લા
એહી હયે મુજકો ખુરાફાત નાૈઝુનબીલ્લા.
એક તો હક મેરે ભાઇકા તલફ હોતા હયે.
દુસરા મુજપે બદીકા યે હરફ હોતા હયે.

(બએત.)

ઇફરીત—અજબ અયે જવા તુભી નાદાન હયે,
કે નાદાની અપનીમે શીલતાન હયે.
નીકાહમે તેરે ભાઇ કે વોહ નહી,
કે જીસકે લીયે તું હયે અદોહગી.
અગર ભાઇકા તેરે હોતા નોકાહ,
તો હરગીજ એ તુજપર ન હોતી મુબાહ.
અભી હયે નીકાહ તેરા ઇસ્સે હલાલ.
ન કર ભાઇકા અપને રંજો મલાલ.
અમલ ગર કરે તું મેરી બાત પર,
તો એક સહેલ તરકીબ હય સરબસર.
કે જીસ્સે તેરા મુદ્દઆ હો હુસુલ,
ઓર હો રહેમતે હક તેરેપે નુઝુલ,
જુરોખ—વોહ તરકીબ કયા હયે કહો અયે હુજુર.
કે જીસ્સે મીલે મુજકો વોહ રશકે હુર.
ઓર કોઇ ગુનાહ મુજપર સાદર ન હો,
દીગર એ કે કોઇ મુજસે માહેર ન હો.
ઇફરીત—હાં બેશક કીસીકો ન હોગી ખબર,
ન કર દીલમે અપને તુ પોકાખતર.
વોહ તરકીબ એ હયે તુ સુન અયે જવાન,
મય કહેતા હું સુન બાતકો ધરકે ધ્યાંન.

એ તૈમુરશાહકા તીલસમાત હયે,
પડા જીસકે દરપે તુ દીન રાત હયે.
કે પેટી એક હયે ઇસ તીલસમાતમે,
બહોત જુની હયે કયા કહું બાત મયે.
ઉસ પેટીમે સુન એક સુરાહી હયે ખુબ,
હયે અકસીર અજાજીલ ઉસમે અજુબ.
મયે તાસીર ઉસકી કહું કયા તુજે,
જરાસી અગર કોઇ પીવે ઉસ્સે.
તો જીસકી શકલ ચાહે બન જાએ વોહ,
મુરાદ દીલી અપની બર લાયે વોહ.

ફરરોખ—અગર ઊસકો મયે જા પીઊંગા જનાબ,
તો કયા શકલ ભાઇ બનુંગા શીતાબ.

ઈફરીત—હાં બેશક અગર તુ પીએગા જરા,
તો હમશકલે ભાઇ તુ બનજાએગા
જોઇસ બાતપર તુ કરેગા અમલ,
તો સબ તેરી મુશકીલ એ હોવેગી હલ.
લો જાતા હું અબ હયે સલામુન અલેક,

(જતાં જતાં અટકીને)

મગર સુન રહી બાત હયે ઔર એક.
કે જબ વકતે મુશકીલ હો તેરે ઉપર
મુજે યાદ કરના તુ અયે નામેવર.
મયે હાજીર ઉસી વકત હો જાઊંગા,
તેરા મકસદે દીલ મયે બર લાઊંગા.

ફરરોખ—બડી મહેરબાની હય અયે નેકનામ,
મયે કમતર તુમારા હું અદના ગુલામ.
એ એહેસા ન ભુલુંગા જીનહાર મયે,
કરૂંગા તુમે યાદ હરબાર મયે.

(જતાં જતાં મન સાથે.)

ઇફ્રીત—કરે જો મુજે યાદ હરબાર તુ.
જભી જાયે જહાનમમે બદકાર તુ.

(ઇફ્રીતનું જવુ, ફ્રરોખનું ખુશીમાં આવી ગાવુ)

"કીસીકા દર્દ દીલ જાલીમ." રાહા.

ફ્રરોખ—બફજલે હક હુઇ હાંસીલ સુજે અકસીર આજમ હય,
દીલે દરીયા ખુશીસે ખા રહા મૌજે તલાતમ હય.
સબબ જીસકેસે હો અશરત બનું હમશકલ ભાઇ મય.
મીલે માશુક વોહ મુજસે નેશાતે જામ ઔર જમ હય.
મયે અબ જા નૌશ કરતા હું ઊસી અકસીર આજમકો.
કર અયે મૌલા મદદ મેરી તુંહી ખલ્લાકે આલમ હય.

(ફ્રરોખે ગાઇને જવું. એટલામાં મુબારક હબશીનું ગભરાટમાં દાખલ થવું.)

મુબારક—ઓ બાપરે! ખાયારે, કોઇ બચાઓ.

ફ્રરોખ—(બાજુ) ઓ કમબખ્તી, ફીર એ બલા કાંહાંસે આઇ? ખુદા ખયેર કરે. (મુબારકને) કૌન, મુબારક?

મુબારક—હેં, એ કૌન? કયા ફ્રરોખજાદ આપ હો?

ફ્રરોખ—હાં, જો તેરા મગજ અપને ઠીકાને હો તો જાંન કે મયે વોહી ખુદાકી રાહાપે ચલનેવાલા ફ્રરોખ હું.

મુબારક—(બાજુ) ખુદા ખયેર કરે. સુફયેદ કપડે પહેનનેવાલોસેભી બહોત સંભલના ચાહીયે, કયુંકે જયેસા સુફયેદ કપડોં પર દાગ જલ્દ પડતા હયે ઔર મયેલ જલદી ચડતી હયે, વયેસાહી બાહેરસે સુફયેદ કપડે પહેનનેવાલે પરહેજગાર

ઠગ બાતીનમે કાલ્બ અયબસે ભરે હુવે રહેતે હયે. મેરી ખાલાને મરતે વકત નસીહત કીઇથી કે બેટા વોહ મસલ યાદ રખનાંકે 'બગલમે કુરઆન ઔર આંખોમે હરામ'; ઔર દીગર એ કહાથા કે જો શખ્સ આંઠો પહર ખુદાકી ઇબાદત કરતા હો ઉસ્સે સઔ કદમ દુર રહેના, કેયું કે ઊનહોંકી વીરદ કરનેકી જો તસબી હહેતી હયે આર ઊસકે જીતને દાંને રહેતે હયે ઉસકે દુગને તીગને ફંદો ફેબમે પુર ખસલત પુર રહેતે હયે.

ફરશેખ—મુબારક, કયા હુવા? કુછ પાગલ તો નહી હુવા? એ અકેલા કયા બડબડ કર રહા હયે? બોલ, રાતકે વકત તેરા યાંહાં આના કીસતરેહ હુવા?

મુબારક—અયે મરદે પરહેજગાર, (બાજુ) ગુનાહગારોંકે ગુનાહગાર, જાહીદો આબીદ નેકનામ (બાજુ) શયેતાનકે ગુલામ, રૂતબયે વાલા (બાજુ) ચચાકા મુહ હોવે કાલા, મયે કયા કહું સાહેબ, મેરી જબાન ખીંચી જાતી હયે, દમ બંધ હોતા હયે, ઔર દીલ લપ લપ ઠપ ઠપ હોતા હયે ઔર—

ફરશેખ—મુબારક, સચમુચકે તું પાગલહી હુવા હયે.

મુબારક—(બાજુ) અરે પાગલ કાહેકા? તેરે સરકી ફટી પગડીભી ન છોડું. મસલ મશહુર હયે કે અમ્મા તેરા બેટા ધુલમે લોટતા હયે. તો બેટા ધુલમે નહી ફરેબકે કુલમે લોટતા હયે (ફરશેખને) તો અયે સાહેબે સરદાર (બાજુ) સચમુચકે ગવાર, હયે સો કે—હયે સો કે મયે રાતકો સોયાથા સો મેરે ખ્વાબમે (અંખી બંધ કરકે સોર કરના) ઓ બાપરે બાયારે!

ફરશેખ—ચલ જલ્દ કહે મેરી નામાજકા વકત હુવા.

મુબારક—(બાજુ) ખુદા જાને નમાજ પડતે વકત કયા

કયા ખયાલ કરતે હોંગે

ઔર કીસકી માલો મતા પર અપની નજર ધરતે હોંગે.

ફરશેખ—મુબારક, જો અબ જલ્દ તેરી બાતોંકા ફેસલા

ન કરેગા, તો મયે યકીનન કહેતા હું કે મયે બગયેર સુને યાંહાંસે ચલા જાઉંગા.

મુબારક— અરે નહી ખાનએ આબાદ (બાજુ) આહેમકોંકે ઉસ્તાદ, (ફરરોખને) ગુસ્સા ન કીજીયે, જરા સુન લીજીયે, કે મયે નાશાદ તુમસે દાદ ચાહને લાયા હુ. ફરીયાદ ઉસકી તા દદકો આપ આજાદ સુન ઇમદદ કર દીલ શાદ કીજીયે, ઔર કુછ દે દીજીએ સલાહ (બાજુ) વરના દાબુ તેરા ગલા.

ફરરોખ—કયું તું અબતક અપની ફયેલસુફી નહી છોડેગા, નહી ?

મુબારક—સએલફુસી કાહેકી, પથ્થરકી ? (બાજુ) ગરદન તોડુંરે તેરે ખરકી. સાહેબ સુનીયે, મેરે દીલકો નહી ભુનીયે, કે મયે એક દીલદાર ગુલેઅજાર, રશકે કુમર મહે અનવર, સીમા બદન ગુંનચા દહન, ગયેરતે ગુલ ચમનને બુલબુલ આરાંમેજા રૌનકે ગુલસીતાં—

ફરરોખ—બસબસ, તેરી વાઅઝ છોડદે ઔર મુખ્તેસર કહે.

મુબારક—અરે વાઅઝ કીસ પાજીકો આતી હુયે ? પર અબ મુખ સર (બાજુ) દે જખમેપર (ફરરોખને) કહુંતો એ બંદા ઉસકા આશક હયે.

ફરરોખ— કયા, તું કીસીપે આશક હુવા હયે ? હેહેહેહે.

મુબારક—કયું, મયે આશક હુવા સો હે હે ? (બાજુ)લો, એ મીયાંસે સલાહ લેને આયે; અભીતો કીતાબે ઇશ્કકા પહેલા સફહા ખોલ શુરૂઆતે કાંહાંનીકા અવલ સબક સુનાતા હું, ઇતનેમે તો મીયાં હસ પડે હે હે હે હે.

ફરરોખ--ખયેર, તો તું જીસપે આશક હય ઉસ્સે શાદી કર.

મુબારક—પર શાદીકે સાથ બરબાદી હય, સો શાદી કાંહાંસે કરૂં ?

ફરરોખ—કયું? કયા વોહ તુજસે દૌલત માંગતી હય ?

મુબારક – નહી; કુછભી નહી.

ફરરોખ—તો કયા ઉસકી કીસીસે શાદી હુઇ હય?

મુબારક—નહી, વોભી નહી. અબતક કૌવારી હય.

ફરરોખ—ભલા વોહ તુજે ચાહતી હય?

મુબારક—હાં, ચાહતી તો ફકત ઇતના હય, કે જબ મયે ઉસકી નજરોસે પોશીદા રહેતા હું તો લાખો બલકે કડોંડો ગાલીયાં સુનાતી હય. જો દુરસે મુજે દેખતી હય તો ઇતને ઇતને બડે પથ્થર ઉઠાકે મારતી હય. ઔર નજદીક જો બંદા જાતા હય તો સીવા જુતીકે ઔર કુછ બાત નહી કરતી. બસ સાફ સાફ હકીકત તો એ હય.

ફરરોખ—તો અયે નાદાનીકે સરદાર.

મુબારક—(બાજુ) તુમસે તો હું હુશીયાર.

ફરરોખ—જબ તો વોહ ઔરત બીલકુલ તુજે ચાહતી નહી. બહેતર હયકે તુંભી એ ખ્યાલ છોડે ઔર ઉસ્સે અપના મોહ મોડે.

મુબારક—(બાજુ) કુછ મીયાં જાહીદકી નજર બદ તો ન હુઇ? એ મીયાં મુજે ઉઠાકે વાંહાં અપના તો દીલ નહી લગાતે? ખુદા ન ખાસ્તા, વોહ મસલ તો ન હો કે લેને ગઇ પુત ઔર ખો આઇ ખસમ ?

ફરરોખ—પર સબર, ભલા ઉસ ખ્વાબસે એ માશુક ઔર શાદીકો કયા નીસબત ? ઇસલીયે ઉસ ખ્વાબકી કયેફીયત સુના ?

મુબારક—અયે અફલાકે અખતર (બાજુ) લગુરી બંદર જબ વોહ માશુક નેફરલ હુર ખીસાલને મુજે ઝીડક દીયા, ઔર હરસુરતસે મયે નામુરાદ માયુસ નાશાદ ઉમયેદ બરબાદ હુવા, તબ મયેને સોંચા ખ્યાલમે એ આયા તો અજબ લાગ બનાયા કે ઇસ તીલસમાત અજાએબાતમે શાહે આદીલ કામીલો ફાજીલકી અફસીરે અજાજીલકો નાશ કરૂં.

(એકદમ અંધારૂં થઇ જગે જગેથી ડરામના અવાજો નીકલવા, ભરતાંના ભભુકા ઉડવા, તથા ઇબલીસનું પછવાડેથી દાખલ થવુ.)

ઇબલીસ—ખબરદાર.

(ઇબલીસનું જવું, બધું શાંત થઈ ઉજરડું પડવું.)

મુબારક—ઓ બાપરે! ભુ–ભુ–ભુ–ભુત આયે રે! ઓ ફર-રોખજાદ, મુજે બચા.

ફરરોખ—એ ગ઼જબ આફત સીતમ સાહેબ તેરી મદદ.

મુબારક—અરે પર એ હુવા કયા? કુછ ખુદ બખુદ તીલસ્મ હો રહા હય, યા તુમ હમ સબ ખ્વાબ દેખતે હય?

ફરરોખ—(બાજુ) એ કરીમ! કયા મયે તેરી પરસતીશ છોડ ગુનાહમે શરીક હોતા હું ઉસકી સજા અભીસેહી હોતી હય કયા? પર નહી, કયા હય? કૌન હય? નહી, કુછભી નહી. ફકત મેરે બેસબર મગ઼જપે બેફૈમીકા અસર હય. ક્યું, અયે ગુમરાહીમે ફસે હુવે ઇનસાન, કુછ તેરે ખ્યાલમે આયા?

મુબારક—હાં, ખ્યાલમેભી આયા, ઔર મનમેભી ભાયા. પર મેહેરબાન—

(બએત)

હા ઇશ્ક ઇશ્ક બડા જાહીલોકા બદકાર હય.
જો ફસા હય ઇસમે હુવા આખરકો ખ઼ારોજાર હય.

ફરરોખ—(બાજુ) હા ઇશ્ક, ઇશ્ક! તુનેહી મેરી મુદતકી ઇબાદત ઉડાઇ હુઇ જહેમત ઔર જાહેદી છુડાઇ. તુનેહી મેરે દીલમે મહોબતકી આગ સીલગાઇ, પર અબ તુંહી મુજે બચા, ગીરફતારીસે છુડા, માઆશુકસે મીલા, મહોબતકા શરબત પીલા.

(ફરરોખને મુબારક પછવાડેથી જઇને વલગી પડેછ.)

મુબારક—હા, હા, ઠયેરીયે, ઠયેરીયે. જનબ, કીસસે કુશતી ખેલતે હો? (બાજુ) કુછ પાગલ તો નહી હુવા? અકસર જો શખ્સ જ્યાદા બંદગી કરતે હય, બહોત ઇલમ પઢતે હય, ઉસકા

મગજ જરા ઠીકાને નહી રહેતા હય પરશનાવ. એક ઔર ખુશ ખબર આપકો સુનાતા હું કે આપકે નામવર બીરદર ખાનસાહેબ પરવીજકી ૫ સુકે રોજ શહેનાજકે સાથ શાદી હોગી ઔર બંદાભી ઉસમે શાદીકી મુબારકબાદી દેનમે શરીક હોગા.

ફુરશેખ—કયા ? પરસુ શાદી ? ઇતની જલદી ? (બાજુ) કમબખ્તી, બાજી જાતી હય. ઓ ખુદા ! મેરી તમામ ઉમેદ બરબાદ હોગી કે કયા, (મુબારકને) મુબારક, અબ તો જરા, તુ રૂખબસત લે. કયુ કે મેરી નમાજકા વકત હુવા.

મુબારક—(બાજુ) અરે તુ નમાજકા કરતા મુવા. પેહલે તેરે મગજકી કર દવા, નહી તો તુ ખાવેગા મુલકે અદમકી હવા. (ફુરશેખને) સાહેબ, મુજે બહેતર સલાહ એ સુજતી હુયે કે આજ આપ નમાજ કરનેકે બદલ કીસી કામીલ હકીમસે આપકે મગજકી દવા કરવાઇએ. નહી તો નાહક જીકો પરેશાની હોગી, રાત ભર હયેરાની હોગી.

ફુરશેખ—નહી, નહી. ચલ, નીકલ, કમબખ્ત. ચલ જા યાંહાંસે. તુ મુજે જીયાદા દીવાના કર દેગા.

(ફુરશેખનું મુબારકને મારવા જવું. મુબારકનું નાસી જવું.)

તોબા, એ મેરા કયા હાલ? મયે કૌન, ઔર એ કયેસા ખ્યાલ? જાહીર મેરા નામ, અબારત મેરા કામ, પર હુવે વોહ અબ તમામ. પર સબર, દીલ. વકત ન ગવાયા ચાહીયે. પરસુંકો પરવીજ શાહનાજસે શાદી કર વોહ દીલરૂબા નાજનીકો અપની અપની ગોદમે લેગા. સો કયા અયે દીલે બેકરાર, તુ આસાનીસે દેખ સકેગા? નહી, નહી. કોશીસ કરૂં મોતસે લડું, બંદગી છોડું, ખુદકો ભુલું; પર શહેનાજ, મેરી દીલફરેબ, દીલરૂબા દીલદાર, તુજકો કભી નહી છોડું.

(ફુરશેખ જાએછ. બીજી બાજુથી ઇબલીસ આવી હસી તેને આંગલી દેખાડેછ.)

(ખમસાં)

રશ્ક ક્યું આવે ન મુજકો હજરતે ઇનસાન પર.
ફયેલે બદ કરકે પહડે લાહોલ મુજ શયેતાન પર.
આફરી ઔર મરહબા હયે ઉનકે દીન ઇમાન પર.
હયમગર લાઆનત ઉનોકે ફયેલે નાફરમાન પર.
કુછ નજર કરતે નહી વોહ આપની ઇજજો શાંન પર.

(ઇબલીસનું જાવું

પરદા તીસરા.

(શહેનાજનું પરવીજની યાદમે ગાતાં ગાતાં બાગમાં દાખલ થવું)

"દીખાદે મુજકો જમાલ અપના" રાહા.

શાહેનાજ

હુવા હયે કુરકતમે હાલ અબ તર કે દીલ હયે ખસ્તા પ્યાર મેરા,
ન ચએન દીનકો ન શામકો રાહત ગયા હયે સબરો કરાર મેરા,
ન ભાવે ગુલશન ન બજમ અશરત ન જામે સાકી સીવાયે દીલબર
અગર વોહ આવે તો હોવે દીલપર નીશાત ગુલશન બાહાર મેરા,
મેરા વોહ રશકે ચમન જો આવે તો બજમ ગુલશન કરાર પાવે,

(પરવીજનું દાખલ થવું અને બાજુ ઉભો રહી સમજવું.)

ન દીલકો ફરહત ન જાકો રાહત મીલે ન જબતક વોહા યાર મેરા,
કીયા જુદાઇને હાલ અયેસા ન તાબો તાકત રહી જરા ભર,
જો આવે પરવીજ મેરા દીલબર તો નીકલે દીલસે ગુબાર મેરા.

(પરવીજે શહેનાજને બોસ્સો લેવો શહેનાજનું પરવીજને જોઇ ખુશી થવું.

"આપકા મુશતાક હું આપ આઇયે" રાહ.

પરવીઝ—આયા હું દીલબર તેરા શહેનાજ મયે.
ફસ ગયા પરવીઝ ખુશ અંદાજ મયે.
કયું હુયે ગમ દીદા હજીં ઔર ખસતા હાલ.
હું તુમ્હારા આશકે જાંબાજ મય.
શૌકસે બરમે મેરે આજા શીતાબ.
દીલ મેરા શાનાહુય જુલ્ફેનાજ મય.
એક લહેજા ના રહું તુજસે જુદા.
જીંદગી ખુશ હુયે તેરે આવાજમે.

"દરસન બીન અંખીયાં તરસ રહી" રાહ.

શહેનાજ—જીઆ તોરે બીન સજના તરસ રહા,
તરસ રહા, તરસાએ રહા—જીઆ૦
નાહી તરસાવો મોહોકો પ્યારે,
શાદી કરો જલ્દ, માનો કહા.—જીઆ૦

(વોહી તર્જ)

પરવીઝ—જરા સબ્ર કર પ્યારી તરસ નહી,
તરસ નહી, તરસા રે નહી—જરા૦
હુકમે શહેનશાહી અયેશા હુવા હુયે,
જાના સફર મોહે આજ કહીં—જરા૦
મુશકીલ મહીમ પેશ આઇ શાહકો,
જાએ સીવા હલ હોગી નહી—જરા૦

(બએત)

શહેનાજ—ફીર કયા ઔરભી સબ્ર કરના પડા,
અજી વાહ અજબ એ તો હુયે માજરા.
યે કયું જુઠે એકરાર કરતે હો યાર.
સબબ ઇસકા મુજસે કરો આશકાર.

પરવીજ—નહી જુઠ કહેતા મયે જીનહાર હું,
સબબ તાબેદારીકે લાચાર હું.
તુમૈ છોડકર જાન જાતા હું મૈં,
બ ફૂજલે ખુદા જલ્દ આતા હું મય.

શાહનાજ—અચ્છા ખયેર મરજી તુમારી જનાબ,
દો હફતેમે જા જલ્દ આવો શીતાબ.
લો તસવીર મેરી રખ્ખો અપને પાસ,
કે જીસ્સે ન હો દીલ તુમારા ઉદાસ.
હયે રૂખસત તુમે જાઓ અયે જાનેમન,
નહી ભુલના મુજકો રશકે ચમન.

પરવીજ—મયે કયા ભુલું તુજકો અયે રશકે કમર,
તેરી શકલ હરદમ હયે પેશેનજર.
બડી મેહેરબાની એ ઇસ વકુત કી,
જો તસવીર અપની મુજે તુને દી.
તુમ્હે મયભી દેતા હું અગોસ્ત્રી,
કે જીસ્સે રહે યાદ તુમકો મેરી.

શાહનાજ—બહોત ખુબ અયે દીલબરે ગુલઓજાર,
મગર ભુલના તુમ ન કૌલો કરાર.

"સુનતાં સુનતાં બેહેરા રે કાન." રાહા.

દોનો—હરસુ ચમનમે હયે પુકાર—જાતા હય બારાસે હજાર.
રોતે હય ગુલ એ જારોજાર—કયા ગુલસંબુ કયા ગુલે અનાર.
બીન બુલબુલકે અબ ગુલ હયે ખાર—કીસ કામકી આઇ બાહાર.
કુંમરી ઓર ઇનદલીબ—ફુરકતમે ગુલકે હય સભી.

શાહનાજ—અબ જાઓ પ્યારે ગુલોજાર—હયે હફીજ વોહ પરવરદીગાર.
મયે રહુંગી ઇનતેજાર—જલદી આના હું મયે નીસાર.
વરના દીલ હો બેકરાર—કયા મયે બોલું-બારબાર.
નહી હયે દીલકો ચયેન—કરતી રહુંગી શોરો શયેન

પરવીજ.—અયે જાની મે ! નૌબહાર—ક્યું હોતી હયે તું બેકરાર
છોડદે અપના શોરો શાર—રખ ઉમીદ લેલો નેહર.
તો દીલકા હો ગુબાર—હરસુ ખુશીકિ હો ફુકાર.
હોતા હું મયે વીદામઅયે જાની કરનાં અબ દોઆ.

શાહેનાજ.—ખુશીસે જાઓ
ફતેહ મીલઓ
બસ હસતે આવ.
હોવે મુબારક.
હો શાદો ખુશ
હોતે હયે.
ન કરના

પરવીજ.—ચમનમે રહે.
નરંજ સહો.
દોઆ એ દો.
બાદીયાં લઓ.
અયે જાનેજહાં.
ચંદ મુદત રવાં.
ગ્રમ કભી.

દોનો—હો મકબુલ એ દુવા અભી.

(બેઉનું એક એક બાજુએ જવું)

—※—

પરદા ચોથા.

(તીલસમાતી મકાન, બાહારથી અગાસી બારી તથા બારનામાં હાંડી જુમ્મર તાંગેલાં, ચાર મોટી આરસીઓ, એક ટેબલ તથા ખુરસી, અકસીરની પેટી, ટેબલપર મોટો જભ્ભો. ફરરોખ બતી તથા કુંચી લઇ અગાસી પરથી આસતે આસતે આવેછે.)

ફરરોખ—હા, કયેસી ખામોશી; ઔર એ કયેસી અજાએબાત? ક્યા દીલચસ્પ જાયે; કયેસા દીલરૂબા દીખાવ? હા, ગોયા જાદુકા અસર મકના તીસકે માંનીદ ફૈલાદકે મયે ઇસ તીલસમાતમે ઉસ બેકીમત અકસીરકા તલબગાર હો ખીંચા આયા હું. ઇનસાનકા સરદાર અફસર ઔર મુખત્યાર ઇનસાનહી હયે; પર મેરા શાહા, મેરા સરદાર, ઔર મેરા માલીક-ઇશ્ક, મહોબત, જુનુ, વહેશત, ઝીલ્લત હયે.

"તુમ આતશી ચેહુ" રાહ.

તુમ પીરોજાવાં ચાંહાંકે રહેન હાઆરો,
તુમ તીલસમાતમેકે રહેન હાઆરો.
મકસદ મેરેકો શીતાબ દો.
અમદા બીર ઔર ઇસમાલ જોગી,
કાઝી માલા બાવેન રોગી—મદદ હો.

(નસર)

હા. જ્યું જ્યું વક્ત જાતા હયે વયેસા મેરા દીલ ધરકતા હયે. જબાં કાંપતી હયે, પયેર થરથરાતે હયે, ઔર તનબદન અકડકે ખુન ગોયા જમ જાતા હયે, મગ઼જ઼ ઘુમતા હયે, અકલ સાબેત નહી રહેતી. ઔર હીમત હારતી હયે. પર નહી, ફરરોખ, એક દમ આર હજ઼ાર ઉમયેદ; એ સબ નાશાદીકા અંજામ લાનેકો વોહી બસ વોહી ચીજ઼, અકસીર' એહી કીલીઃ વોહ તીલસમાતી સંદુકકી હયે. ચલ.

પેટી ઉઘાડીને શીશી કાડવી.

હા, હા. ફતેહ, ફતેહ. આઇ, આઇ, મુરાદ બર આઇ. હા, એહી એહી મેરી જીંદગીકા ગોહર, મેરે સુખકા દરીયા, મેરી ઉમયેદકી કીશ્તી, કયા ઇસકી જહલક! ઔર કયેસા ઇસકા નુર! બોલ બોલ ફરરોખ, કે તેરી તીસ બરસકી ઊમરમે આજકે માનીંદ મુબારીક રોજ઼ કોઇબી હુવા હયે? નહી, ન હુવા, ન હોગા આ આ, અયે અજ઼મતી આબ, તેરે નયે માલીકકી છાતીસે લગ, ઔર મેરે દીલકી મકસદકે ચમનકે શજર પર તેરે આબે કરમકે બારાનસે તાજગી બક્ષ.

(સુરાઇને પેટમાં દાબેછ તથા ચુમી લેછ. ભયંકાર ગગડાત થાયછ ને ચાર આરશીઓ બદલાઈ દેવ તથા ખબ્બીસોના બીહામના દેખાવો દેખાએછ.)

ઓ ખુદા. એ કયા! મયે ખ્વાબ દેખતા હું યા બીદાર હું! શાએદ મેરી આંખે આજ મુજસે દગાબાજી કરતી

હય! પીર મુરશદોંકી તસવીરોંકે બદલ સીહા શકલકે દોઝકે દેવ ઔર પલીદ? (બીજી તસવીરો જોઇને) ઓ! ઇનકી શકલ દેખતેહી મેરે તન બદનમે લરજા પયેદા હુવા. મયે બેમગજ હુવા હું, (સુરાઇકો) જા, જા, અયે દાહાશતકે દેવ, મયે હરગીજ તુજસે આશનાઇ નહી કરૂંગા. જા તુ અપને અસલી મુકામ પર. મયે તુજસે અપના હાત ઊઠાતાહું.

(ફરરોખ પેટી આગલ જવા ચાહે તેટલાં એક અવાજ સાથે ઇબલીસ પેટી સમેત જમીનમો ગરક થાયેછ.)

યા મજહરૂલ અજાયેબ ચીરાગ ગુલ સંદુક ગયબ! ઓ સાહેબે બરવર, એ કયા વારીદાત! અયે કમનસીબ ગુનાહગાર ફરરોખ, તું કીસ ગુબારે સીતમમે ગીરફતાર હયે? (જરા વીચાર કરીને) પર સબર, અયે દીલ. તેરે દીલકી મુરાદ, જીંદગીકા ખજાના, ઔર ઊમયેદકા ગૌહર તો તેરે હાતમે હયે. ફેર તુજે કાહેકા ડર? ફરરોખ, ફરરોખ, ખુદા ન ખાસ્તા, ઇસી ઇશ્કકી તબાહીમે માનીંદે કયેસો ફરહાદ, નલ ઔર વામેકસા વાહશી હો. અપની જીંદગીકા પરીન્દા ઇનતેજારીકે કફસસે મુલકે અદમકો ન ઉડા દે. ચલ, જલદ કર; ઇસસે નોશ કર અપની ઉમયેદ લા બર.

(ફરરોખ અકસીર પીવા જાયછ. અંદરથી પરવીજનો સાદ આવેછ.)

પરવીજ—ફરરોખજાદ, ઓ બીરાદર ફરરોખ—

ફરરોખ—(ગભરાઇને) હા! કૌન? પરવીજ! ખાનાખરાબ. અરે, અબ એ મેરી કમબખ્તીકી નીશાનીકો કાંહાં છુપાઉં! હાં, ઠીક હયે યાંહાંહી—

(સુરાહે ટેબલપર મુકી તે ઉપર જબ્બો ઢાંકેછ. પરવીજ અગાસીપરથી ઉતરી ફરરોખ પાસે આવેછ. ફરરોખ તેને આવકાર દીએછ.)

મુબારક તેરા આના અયે અજીજ પરવીજ પર આધી રાતકે વકત કીસલીયે તકલીફ ઉઠાઇ? (બાજુ) હા! એક વકત

અયેસા થા કે એ ભાઇકી શકલ મયે નીહાયત પ્યારસે દેખ ઇસકી મુલાકાતકા ઇનતેઝાર રહેતા થા. પર અબ વોહી સુરત આજ માનીંદ ઝહેરકે મેરી આંખોંમે આતી હયે. પરવીઝ, આગે મયં તેરા ખયેરખ્વાહ થા, પર અબસે તેરા મુદઇ અદુ, ઔર તેરા દુશમન હુવા હું.

પરવીઝ—અયે મેહેરબાન, નેક રાહાપે ચલને વાલે મેરે ભાઇ ફરરોખ—

ફરરોખ—(બાજુ) ભાઇ! થોડે રોઝમે તું એ નામ ભુલ જાયેગા

પરવીઝ—શાહાકા કોઇ જરૂરતકા કામ હોનેસે મુજે તો૬ દોન દુસરે મલકકો જાના હયે, તો દીલમે એ આયા કે તુ નેક ઔર પાક બીરાદરકા દીદાર દેખ કદમબોસી કરકે જાઉં, કે જીસસે અયેસે મુશકીલ કામમે મુજકો તુજ નેકબખ્તકે દોઆકી બરકતસે ફતેહમંદી મીલે; જીસસે મયે ફીરોઝી પા બાઅમને ચમન સુરખ રૂઇસે ફર તેરી ખીદમતમે દસ્તબસ્તા હુંગા. ઇસલીયે અયે ભાઇ, તું અપને રહેમી દીલસે મુજે નેક દોઆ દે.

ફરરોખ—(બાજુ) નેક દોઆ! એ ભોલે ઔર ખાલીસ દીલકે પરવીઝ, તુજે થોડી ખબર હયે કે ફરરોખ અજસે તેરા કાતીલ હુવા હયે. પર એ સબ ગુનાહોંકા જવાબ મયે ઉસ પરવરદીગારકી દરગાહમે રોઝે મહેશરકો કીસ તરેહ દે સકુંગ?

પરવીઝ—બીરાદરે મન, ક્યા હયે? આજ કુછ તેરી તબીયત ઠીક નહીં હયે. ભાઇ, મુજસે કહે ક્યા હયે?

ફરરોખ—ક્યા! કૌન, મુજે? નહીં નહીં, કુછ નહીં.

પરવીઝ—નહીં બીરાદર, તેરે દીલકો કુછભી રંજ હયે સહી. પર ખયેર, મયે ઔર એક ખુશ ખબર કહેતા હું કે જીસસે તેરા એ રંજો અલમ દુર હોગા; આજસે દો હફતેકે

બાદ વોહ ગુલબદ્દીન રશકે ચમન ખુશ અંદાજ. શહેનાજ઼સે મેરી શાદી હોગી.

ફ઼રરોખ—(ચોંકીને) હું! ક્યા? શાદી તેરી!

પરવીજ઼—હાં ભાઇ, મેરા શાદી. ક્યું કુછ—

ફ઼રરોખ—નહીં નહીં, આગે બોલ.

પરવીજ઼—ઔર મયે ઉમયેદ રખતા હું, કે તુહી અપને મુબારક ઔર નેક હાતસે હમ દોનોકા હાત મીલાકે હમ-કો હંમેશગીકે ખુશીકે અયેવાનમે દાખ઼ીલ કરેગા.

ફ઼રરોખ—(ગભરાઇને) કૌન? મયે હાત મીલાઁ હું? નહીં નહીં

પરવીજ઼—ફ઼રરોખ઼, આજ મુજપે ઇતની ખ઼ફ઼ગી! ક્યા આપ મેરી શાદીસે નારાજ઼ હુવે હો?

ફ઼રરોખ—(કમને) નારાજ઼? મયે? નહીં, કુછ નહીં.

પરવીજ઼—જબ તો ભાઇ તુજે મેરી શાદીમે શામીલ હોના ચાહીયે ઔર તુ મુજે કૌલ દે કે તુ અપનેહી હાતસે હમા-રા નેકા કર દેગા.

ફ઼રરોખ—ક્યા, કૌલ! નહીં મુજસે હરગીજ઼ નહીં હોગા. મયે મજબુર હું.

પરવીજ઼—હરગીજ઼ નહીં હોગા! મયે મજબુર હું! ફ઼રરોખ઼, તેરે મુહસે આજ અયેસે સખ઼્ત કલામ સુન મયે તાઅજ્જુબ હું. મગર સાયદ રાતો દીન ઇબાદત કરનેમે ઔર નેક અશગાલમે ખ઼યાલ રખનેસે તેરે મગ઼જ પર ખ઼રાબ અસર હુઇ હોગી. પર ભાઇ, ઝોહદ ઔર પરહેજ઼ગારી કરનાભી ખુબ નહી. કોઇ કોઇ વક઼્ત લહેજતદાર નેયામત ઔર રં-ગીન શરાબકાભી લુતફ઼ ઉઠાના ચાહીયે.

ફ઼રરોખ—(ગુસ્સામાં) શરાબ! થુ થુ. અસતકફ઼ીર અલ્લાહ! પરવીજ઼ ક્યા તુજે માલુમ નહી કે અયેસી ચીજોંસે બાજ઼ રહેનકે લીયે હમ જાહેદોકુ સખ઼્ત ફ઼રમાન હયે?

પરવીજ—ભાઇ, મોઆફ કર. મયેને કીસી તરેહસે તેરા દીલ દુખાનેકે લીયે એ બાત નહીં કહીંથી. (ફરરોખનું ગભરાતનું મારયું ધ્રુજવું) પર સબર, ભાઇ, કયા હયે? કયુ ઇતના હાંફતા હયે? ખયેર તો હયે?

ફરરોખ—(ગભરાતા અવાજે) ન-ન-નનહીં. કુછ નહી. મ-મ-મયે બ-બ-બહોત થકા હું ઉસ્સે જ-જ-જરા બેચયેન હયે.

પરવીજ—ભાઇ, તુ નાહક અપને ઉપર તકલીફ ઉઠતા હયે; ઔર રાત દીન ઇબાદતમે તનહા પડા રહે ખાનેપીનેકી જંજાલી સહેદીના દુન્યાકી અયેશો મજાકો છોડ અપને જીંદગીકે ગુલકો મુરઝાતા હયે, દેખ, મયે કયેસા સુખી ઔર તાજા હું. દુન્યાકી રસમ, માશુકોંકા પ્યાર, દોસ્ત આશાનાઓંકી માહાફીલ, ઔર રંગીન શરાબકી લહેજત બગયર કીસ કામકી જીંદગી ઔર કીસ કામકી દુન્યા ?

ફરરોખ—ઓ પરવીજ, ખુદા ગજબ સીતમ આફત (ફરરોખને ધ્રુજરાં ચડવાથી જમીન પર બેસેંછ).

પરવીજ—બોલ ફરરોખ, બોલ. કયા હયે? ગજબ સીતમ આફત કીસ ચીજને તુજે ઘેરા હયે? બયાં તો કર.

ફરરોખ—(નીસાસો નાખી) ઓ સરદ સરદ બદન! સરદ હાયે નસીબ!

પરવીજ—સબર સબર ફરરોખ, હીમત પકડ, લે એ સાયા ઓઢ.

(પરવીજ ટેબલપરથી જભ્ભો ઉંચકવા જાએછ. ફરરોખ ગભરાઇને તેને પકડેછ.)

ફરરોખ—નહી નહી, સબર કર, સબર. એ મત ઉઠા. ઇસ્સે યાંહાંહી રહેને દે.

પરવીજ—નહી ભાઇ, જીદ ન કર. જરા ઓઢ લે.

(બેઉ જનાં એકએકમાં ખેંચતાન કરેછે. પરવીજના પતામાં બેસેલી સખી પડી જાએછે. શુરઈ દેખાએછે. ફરરોખ ગભરાઈ ખીસી જાએછે.)

ફરરોખ—ઓ ખુદા! ફસા, ફસા. આઇનદા મેરા ખાનાંખરાબ હુવા.

પરવીજ—(સુરઇ હાતમાં લઇને) એ કયા? શરાબ! બીરાદર ફરરોખ, કયા એ રંગીન ગુલેગુલાબી મયેસે દુર રહેનેકા તુમ જાહીદાંકો મન્આ નહી હયે? (પરવીજ ખુબ હસેછે.)

ફરરોખ—પરવીજ, ખબરદાર એ કયા હયે ઉસકી તુજે બીલકુલ ખબર નહીં હયે.

પરવીજ—ખયેર, જબ ચખનેસે તો બરાબર ખબર હોજાએગી.

(પરવીજ બુચ ઉઘાડી પીવા જાએછે, ફરરો ગભરાઈ જઈ તેનો હાત પકડી લેછે.)

ફરરોખ—ખબરદાર. ઇસ્સે ન છેડ. એ તો હમ જાહીદાંકા આબે આહમર હયે.

પરવીજ—(બાજુ) ઇસ્સે કૌલ લેનેકા એહી વકુત હયે. (ફરરોખને) ખયેર, અગર અયેસા હયે તો મયે ઇસ્સે ન છીયુંગા. પર જબતક તુ મુજે અપને હાતસે મેરી શાદી કર દેનેકા કૌલ ન દેગા, તબતક મયે ઇસ્સે નહી છોડુંગા ઇસ વાસ્તે બોલ, કૌલ દેના હયે યા ઇસ્સે બોના હયે? બોલ જલદી.

(પરવીજ ધાંધલ કરી બુચ ઉઘાડવા જાએછે. ફરરોખ ગભરાઈને વચન આપીદેછે.)

ફરરોખ—સબર, સબર, લે એ કૌલ. મયે તેરી અરજ કબુલ કરતાં હું

પરવીજ—(બાજુ) શાબાશ, ઇસકા નામ કામ.(ફરરોખને) બસ અબ બીરાદર, તુજે ઔર તેરે મુકામકો થોડે દીન

સલામ કર રૂખસત હોતા હું; ઓર ચંદ મુદ્દતમે ફજલે ખુદાસે સલામત આ તુજસે ઔર મેરી માશુક શહેનાજસે મુલાકાત કરૂંગા; પર યાદ રખના ફરરોખ, વોહ પયેમાન ન ભુલના.

(પરવીજ ગયાલરી પગથી જાયછે પછી)

ફરરોખ—ચંદ મુદ્દતમે સલામત આ મુજસે ઔર માશુકસે મીલેગા! અયે દગાબાજ, મુજે ફંદમે ફસા તુને મુજસે કૌલ લેયા હયે નહી! પર અયે બે ખબર, તુ થોડા જાનતા હયે કે જૈસે પયાસે જાનવર જો નદીપે પાની પીનેકુ આતે હયે ઔર શેર ઉનકો અપને તેજ પંજેકા શીકાર કરતા હયે, વયેસાહી તેરી મોહબતકે શરબતકા પીયાલા માઆમુર કરકે પીનેકે વાસ્તે મોઇઅન કીયા હયે વોહ તુજસે છીનકે મય પીઊંગા; તેરી દૌલતકે છકકે ઉડાઊંગા, તેરી માશુકકો અપને ગલે લગાઊંગા, એ શહેરકા અમીર કહેલાઊંગા, તુજે મેરા ગુલામ બનાઊંગા, ફતાહ પાઊંગા, અયેશ ઉડાઊંગા, રંગ રચાઊંગા. આહા રંગ રંગ રંગ!

(ખુશીમે આવી અહીંથી તાંહાં ફરેછે. પરવીજના હાથથી પડી ગયેલી સબીપર નજર પડેછે તે જોઈ)

હા! પર સબર, એ કયા? (સબ ઉંચકીને) તસવીર શહેનાજકી તસવીર! એ કયેસી ખુશાલી? કયા મેરી જીંદગીકે સુખ ઔર ખુશીકે હીરસેદાર માશુકકી અસલ મીલાઉં ઉસકે પેસતરહી ઉસકી નકલ મુજે ઇનાયત હુઇ, કે ઉતના વકત મેરા બેકરાર દીલ ઇસ હુરે જન્નતસે રીઝાઊં. બોલ બોલ, અયે દીલનવાજ, બોલ બોલ તેરે અકીકી લબ, ઔર સુના તેરા શીરીં આવાજ કે બહેલે જીસ્સે દીલ એ પુરતઅબ, શાએદ એ પરવીજકે હાતસે યાંહાં ગીરી હયે ઇસકો બડી હીફાજતસે રખી ચાહીયે. કોઇ રોજ એ આફતમે કામ આવેગી. ફરરોખ, ચલ અબ તેરી કીસમતકે નવીશ્તેકા લીફાફા ખોલ, ઔર મજહબે ઇશ્કકી કુહાંની શુરૂ કર.

(ફરરોખનું બુચ ઉધાડી અકસીર પીવું ભયંકર અવાજે તથા ગગડાત સાથ મેહેલનુ ભાગી કકડા થવું. ચાર આરસીના પણ કકડા થઇ જવા ટેબલ તથા ખુરસી ગેબ થવી ફરરોખનુ તાંહાં ને તાંહાંજ પરવીજના આવતારમાં બદલ જવું.

બાબ પહેલા તમામ હુવા.

—•※•—

બાબ દુસરા.

પરદા પેહેલા.

(ફરરોખ પરવીજના અવતારમાં દાખલ)

(બએત)

ફરરોખ—અજબ હયે તેરી કુદરતે બેશુમાર,
કે પલમે એ કયા કયા કાયા આશકાર.
અજબ શાન તેરી અજબ તેરી ઢગ,
જો પલમે બદલતા હયે દુનીયાકા રંગ.
થા પહેલે મયે કયેસા અબ કયેસા બના,
એ કયા તેરી સનઅત હયે અયે રબના.
બના હું એ કયા શીકલ પરવીજકા,
તો કયું ના બનું શોહર શહેનાજકા.
હો ફરરોખ ખુશી બખ્ત બીદાર હુવા,
કે બાગે ખુશી તેરા ગુલજાર હુવા.
કલી ઉમયેદકી ખીલી બાગમે,
કે નરગીસો સોસન હયે રંગ રાગમે.
હર ડાલીપે બુલબુલ જો લેતે હયે તાન,
એ હરસુ મુબારકબાદીકી શાન

અયે ફરરોખ, તેરે બખ્તકા અખતર બુરજે બુલંદી પર આયા હયે બારબાર તેરે દીલમે દાહશતકી શરરં કયુ ચમકતી હયે? ખુદા જાને અબ તો ચલ અયે ઇનતેઝાર વોહ આપને દીલ, અપને ઉમીદકે ગોહરકા નવલખા હાર જો તુને અપની તાઅતકી કીમત દે ખરીદા હયે ગલેમે ડાલ.

મુબારક દાખલ થાએછે.

મુબારક—હટી છી! જો ખુદાકા હુકમ. (ફરરોખને જોઇ) હં! કોન? નેકનામ ઇજઝો શાન ખાનસાહેબ પરવીઝ!

ફરરોખ—(બાજુ) કમબખ્તી, એ પીડા કાંહાં આઇ? પર અબ જલ્દ યાંહાંસે નીકલ જાઉં તો અચ્છા.

મુબારક—સલામુન અલેક, જનાબે આલા, હજરતેવાલા ખાનસાહેબ, કુછ ફીદવીપે કરમ એનાયેત કીજીયે; મુફલીસો લાચારક દાદ દીજીયે.

ફરરોખ—ખાનસાહેબ! અરે દીવાને, મેરા નામ તો ફર-(અચકીને બાજુ) અરે અયે વાહીયાત, એ કયા બકતાથા? (મુબારકને) હાં મુબારક, મેરા નામ પરવીઝ.

મુબારક—રાસ્ત હયે મેહેરબાન, આપકા ઇસમે મુબારીક પરવીઝ દીલ અઝીઝ ઔર રૂતબએ ખાનસાહેબ બુલંદ મરાતેબ ઓર ઉરસે એ ફીદવી ખીદમત ગુજાર વાકીફગાર હયે.

ફરરોખ—(બાજુ) ઇતના તો ખુબ હુવા કે અબ મયે ફરરોખ હું અયેસા કોઇબી નહી જાનેગા. (મુબારકને) પર તુ કૌન? વોહ મકબરેકા મુજાવર મુબારકહી હયે નહી?

મુબારક—રાસ્ત રાસ્ત જનાબ આપને બજા કહા. મયે વોહી મકબરેકા મુજાવર હું. પર જનાબ, મયે અબ વોહ મકબરેકો છોડ ઔર એક નયા મકબરા કે જીસકે કાબાબએ કફસમે મેરે તાઅરે દીલકી તુરબત બની હયે ઉસકી મુજાવરી દીન રાત કરને ચાહતા હું; વાસ્તે ગુલામપે કુછ મેહેરબાની કીજીયે.

ફરશેખ—મુબારક, શાબાશ આજ તો તુ શાએર બનકે લતાફતો ફસાહતસે તકરીર કર રહા હયે. ચલ બોલ જલદી, તુ કીસ ચીજકી તલબ કરતા હયે.

મુબારક—(બાજુ) મુબારક, બેટા જરા મીરચી મસાલા લગાકે જલદી કહેદે; નહી તો બાજી હાતસે જાએગી. (ફર-શેખને) સાહેબે સરદાર આલીવીકાર, જીસ ખુશ દીદાર નેક કીરદારકે આપ ખાવીંદ બનોગે ઉનોકી સહેલી રંગ રંગીલી દીલનવાજ ખુશઅંદાજ ઉરીકાપર એ બંદા શીફતા હજાર જાનસે ફરેફતા હયે; બસ ઉસીકી મુજાવરી કરૂંગા, ઔર આપકે કદમોંપર સર ધરૂંગા (મુબારક ફરશેખને પગે પડેછ, ફરશેખ તેને ઉઠાડે છે.)

ફરશેખ—ઉઠ ઉઠ મુબારક, નાદાની ન કર મય તેરી મુરાદ બર લાઊગાં પર ફીલહાલ તુને જો નાર નેક દીદારકા નામ કહા ઉસકા મકાન ગુલીશતાન યાંહાંસે કીતના દુર હયે વોહ તુજે ખબર હયે?

મુબારક—અલબત્તા હુજુર, વોહ મકાન જાનતા હું ઔર ઉસ દરકી ખ્વાહીશમે પરેશાનીકી ખાક છાનતા હું; જનાબ, વેહ સામને હયે. જરા સીધે રાસ્તેસે દાયે હાતપર હો, ફેર બાયે હાતકા રાસ્તા લેવે તો નજરોંકે સામનેહી દીખાઇ દેતા હયે; ક્યા આપ ભુલ ગયે હો? (બાજુ) રાસ્ત હય બડે લોગોંકા મગજ છોટા રહેતા હયે, જીસ્સે બહેત ચીજોં-કી યાદ નહી રહેતી; જલદી ભુલ જાતે હએ.

ફરશેખ—હાં, અબ મુજે મલુમ હુવા. મયે ઉસી મહે-લકી તરફ જાતા હું. જો તેરીભી મરજી હો તો મેરે પીછે આ.

મુબારક—અજીયે બેહેતર. (ફરશેખને) પર મેહેરબાને મન, ગરમય કોઇ સોહાને પેશ કમે ઉસ યાર નજદારકે મુકાબીલમે રૈનક અફજા હું તો ક્યેસા સજું? યુભી ફીલ-હાલ બદકી ખુબસુરતી કુછ કમ નહીં હયે; ફક્ત રંગ

કાલા હય, પર દીલ ડોલ નીરાલા હયે; નાક છોટી હય, પર દાનો કાનકી જોડી મોટી હય; પોડાસા પેટ બડા હય, પર ખાનાઇકે ખજાનેકા ધડા હયે; મગજ બીલકુલ ખાલી હય, પર આંખે મસ્ત મતવાલી હયે; હાથ ઔર સંડે હે સબ ફુયેલોંસે ભરે બંદ હયે; વાસ્તે સાહેબ આપકે કાંધેપર લટકતી થયેલીમેસે કુછ પોડાસા ઇનાયત કીજીયે જીસે અચ્છા પોશાક પહેન કરરોફરસે આપકે પાસ હાજીર હું.

ફરશોખ—(બાજુ) વાહ ! ક્યા, અશરફીયોંકી થયેલી! (ફરરેખ કોથરીમાંથી પૈસા કાહાડી મુબારકને આપેછ). ઠીક હયે, એ દસ દીનાર લે, ઔર અચ્છા પોશાક પહેન જલ્દ આ.

મુબારક—(બાજુ) હજરત તો આજ બડે ખુશ મીજાજમે હયે.

ફરરોખ—(સામેથી પરવીજને આવતો જોઇ ઘભરાયેછ.) અરે વોહ કૌન ? મેરા ભાઇ પરવીજને અપની સફરકો જાનેકે લીયે ઇસી રાહાસે મંજીલ કરતા હુવા યાંહાં આતા હયે. મુબારક, મુબારક, તુ જલ્દ પોશાક બદલકે મેરે પીછે આ. મેરા દુબાલા પકડ મુજે મીલના.

(ફરરોખ જમની બાજુ જાએછ.)

મુબારક—બહોત ખુબ. અરે પર કયા કહા! મેરે પીછે આ. મેરા દુબાલા પકડ મુજે મીલના! તો કયા જા કે પીછેસે ઇનકી દુમકે બાલ પકડ ઇને મીલલું ? પર આદમીકો દુમ હોતી હયે એ તો મયેને આજહી સુનાં. ખયેર ઇસમે મેરે બાપકા કયા જાતા હયે. દુમકે બાલ નહી તો સરકે બાલ પકડકે મીલ લુંગા.

(મુબારક જમની બાજુ જાએછ, પરવીજ ડાબી બાજુથી દાખલ થાએછ)

પરવીજ—સલામ હયે તુજે એયે શીરીં સુખુન શહેનાજ, અંદ રોજ સલામ. શેહેરે બદ ખશાંકે રંગીલે બુલબુલ, તુજે સલામ હયે. દો હસ્તે તક ફ્રીસ્તે તેરી નીઘાબાની ઔર પરીયાં તેરી પાસબાની કરે.

"શમઆ સીફતમે સારી રાત" શહા

વકતે જુદાઇ જાનેજહાં તુ કયેસીથી ખામોશ વાંહાં.
આસકતેમે મીસાલ બુતકે બાત ન કીંઇ તુ બોલ જબાં—વકતે.
દીદયે નરગીસ અશ્કસે થેતર મોતી થેમીજ ગાંસેરવાં.
ગુલસે ગાલ વોહ રહેથે કુમલા મુરઝા રહાથા ગુનચે દહાં—વકતે.
રંગ તગઇયર ચહેરેકા થા સુખેથે લબગઠાસે તેરે.
કયા વોહ ગમકા તેરે સમા થા નાજો અદકા જાનેજહાં—વકતે.
વોહ ગમગીની સુરત મેરે દીલપે હયે ગોયા નકશે હજર.
રાત દીન બસ એહી તસ વુર રહેતા મુજકો હયે હરઆં—વકતે.

પરદા છટા.

(ફરરોજનું દાખલ થવું)

ફરરોખ—કયા તાઆજુકી બાત હયે કે મુજસા શફસ જો રાતો દીન ઇસ જંગલમે ચોતરફ ફીરા હુવા આજ ગાફીલ બનકે ઇધર ઉધર તકરા રહા હું. મેરા મગજ કુછ ઠીકાને-પર નહી. મયે બેચયેન ઔર બેબાક બનાહું. જબ અધી આધી રાતકે વકત ઇસ જંગલમે અકેલા પડા રહેતાથા તબ ડર નહી લગકાથા, ઔર અબ બ વકતે સહર મારે દહાશતકે લરજા કયું હોતા હયે? કયા મેરે કારે ગુનાહ મેરે દીલકુ નાઉમીદ કર ડરાતે હયે? કયાં મેરી બદીકી બુત મેરે સામને આતે હયે? હાએ જહાડોકે પત્તોંકા ખનખનાત માનીંદ ડરપોક હીરનકે દાહાશતસે ભગાતે હયે. પર કયા, ફીર મયે ભટકતા હુવા વોહ મસખરે મુબારકકી ઝોપડીકે આગે આ ખડા હું? ખયેર, મુબારક મુબારક, સુનતા હયે કયા? મુબારક.

(ફરરોખ ઝુપડીનો દરવાજો ઠોકેછ. મુબારક અંદરથી જવાબ આપેછ.)

મુબારક—અરે આયા હુજુર, જરા કપરેંકો અત્તર લગતા હુ

ફરરોખ—(ચોંકીને) અરે ફીર એ કૌન, પરવીજ સાંમનેસે આતા હયે! ગોયા અપની દુશમનીકા કીના લેનેકો બારબાર રાહ બીચ આ મીલતા હયે. અબ મયે કાંહાં છુપું? અયે જંગલી દરખ્તો, મુજે પનાહ દો; મેરે દુશમનસે બચાઓ.

(ફરરોખ મોટા ઝાડની અંદર ભરાઈ જાએછે. પરવીજ ડાબી બાજુથી દાખલ થાયછે મુબારકનું ઝુપડાંમાંથી નીકલી સાંમે થવું અને પરવીજને સલામ કરવી.)

મુબારક—ફીદવી હાજીર હયે, હુજુર. કહીયે મેહેરબાન ખાન સાહેબ, અબ બંદા કયેસા સજતા હય, સચ કહીયે.

પરવીજ—(અજાએબીથી) ખુદા ખયેર કરે, એ કૌન!

મુબારક—(બાજુ) મુજકુ નહી પયેછાના? હેહેહેહે. એ ઇસ કરકરાક ઔર તરીમતરાક પોશાકકોહી તાસીર હયે યારો મયે તો અવ્વલસેહી કહેતાથા કે દરજીકે પયેરકી તુફ-યેલસેહી લોગ ઇજતદારમે ધુમતે હયે. (પરવીજને) આપ જયેસે શખ્શ અકલમંદો હુશાયાર પુરાને રફીકકો ઇતને જલદી ભુલ ગયે! વાહવાહ! હજુર વાહવાહ!

પરવીજ—રફીક! તુ મેરા રફીક! એ કયા બકતા હયે?

મુબારક—અલબતા, બંદા કુછ ગુરૂરીસે નહી કહેતા, પર મેરા ઇસમે મોકદ્દસ મુબારક હયે કે જીસકો હજારાં ચહેરે-નમુન નાજદાર નાજનીનો નાજ વ નખરેસે મનમોહન મીઠે મધુરી મહોબ્બતકે મુબારક કરકે બુલાતે હયે. (બાજુ) આફરીન હયે તુમારી એફહેમી ઉપર મીયાં, અભતક સોહા સમંદરમેહી ગોતાં મારતે હયે. (પરવીજને) જનાબ, આજ કલ કુછ બંદા અપના અફસર નહી હયે પર આપકા નકૂર હયે.

પરવીજ—મેરા નકૂર!

મુબારક—ઉસમે કયા શક. હુજુર! મેરી તો એ સબ બા-હેરકી સુફયેદી હયે; અરે સાહેબ, મયેકુઝ સજીલે સાજકા

સજા હુવા ઘોડા નકી પર લાદીઆં લાદ્યનેકા એ કાનકા ગધા હું. અબ પયેછાના?

પરવીજ—નહીં, મયે તુજે મુતલક પયેછાનતા નહીં. ફક્ત તુજે ઇસી ઘડીદેખા વોહું; ઉસકે આગે તેરી સુરતભી નહી દીખી.

મુબારક—(બાજુ) કમબખ્ત અપની નોકરીસે બરતરફ કરને ચાહતા હયે કયા! પર બંદા કાંહાં જાએગા? જુકે માનીન્દ ઇસકો ચીમટુંગા (પરવીજને) ખાનેઆબાદ ખાન-સાહેબ, કયા આપને અભી મુજે અપની નોકરીમે નહી રખા.

પરવીજ—નહીં ગલકત હયે. મુજે ઇસ બાતકી કુછભી યાદ નહી. શાયદ તુ દીવાના હુવા હયે.

મુબારક—સાહેબ, આપ જરા ભુલતે હો. મયે વોહી મુ-બારક હુ કે જીસેકો આપને થયેલીમેસે દસ દીનાર દીયે જીસ્સે મૈં જો એ સરોપાવ પાયા—ઔર આપકી ખીદમતમે આયા. અબ કુછ યાદ આઇ?

પરવીજ—કમબખ્ત, જબ તો એ દુસરા સરોપાવ લે.

(ચીરડઈને મુબારકને મારેછ).

મુબારક—(રડતો રડતો મોટે મોટે બુમ પાડી)ઓ બાપુરે મુવારે. કોઇ આ.વ રે. અરે બાબા, મયે કુછ તુમારા નોક-રભી નહીં ઔર નફરભી નહીં. ખુદા વાસ્તે જાઓ.

પરવીજ—અબ ઠીકાને પર આયા નહીં! ફીર જબ મા-બીદા ખાનેકી મરજી હો તબ નોકર બનને આના

(પરવીજનું ગુસ્સામાં જમની બાજુ જવું.)

મુબારક—કમબખ્તી લગી હો તો ફીર હડડીયોંકા કીમા બનાનેકો જાઊં. (કમ્મર દાબીને) અરે મેરી ગરીબ ફસલીયાં રે! દો તીનકા તો બીલકુલ ચુરાહી હો ગયા હોગા. નોકરી તો બહોત અછછી; ઐસી નોકરી કરનેકે બદલ થોડીસી

હડડી ફસલી જો સાબુત હયે વોહી સલામત લે રાસ્તા કાઢુ તો ઠીક.

(કમ્મર દાબતો ડાબી બાજુ જવા કરેછ. ફરરોખ સામ્થી આવેછ.)

ફરરોખ—અયે દીલ, જરા ધીરજ ધર. અબ વોહ ગયા. (મુબારકને) વાહ મુબારક, તુને ઠાઠ તો ખુબ કીયા હયે.

મુબારક—બાપરે! એ તો ફીર આયા. અરે પર એ હુયે કયા? એતો યાહાંસે ગયા થા, ઔર ઇતને દેરમે યાંહાંસે કયેસા આયા?

ફરરોખ—મુબારક, કયા સોચતા હયે? કયું તુજે દીયા હુવા સરોપાવ કયા બસ નહીં હુવા? કુછ ઔર ચાહીએ?

મુબારક—કુછ નહીં ચાહીએ હુજુર, કુછ નહીં. સરોપાવકી કયા કમી? મેરા આરમાન પુરા હુવા. (બાજુ) સાથ હડડીયોંકા ફુબ ચુરા હુવા; કમબખ્તકી, કુછ ફીર માલીદા ખીલાનેકી મરજી હુઇ હયે કે કયા કુછ સમજ નહી પડતી.

ફરરોખ—મુબારક, આજ કુછ બેસાખ્તા જબાન બે પરવાહીસે બક રહા હયે; દીવાને, કયા ઇતનેહી અરસેમે મેરી કીઇ હુઇ નવાજીશકા હક ભુલ ગયા? અબતક તો ઉસ નવાજીશકા નીશાન તેરે પાસ હોની ચાહીએ.

મુબારક—અલબતાં હુજુર, આપકી કીઇ હુઇ નવાજીશકા નીશાન જાબજા મેરે તન બદનપર મૌજુદ હે ઉસમે અક સર કરકે નરમ જગેપે બહોત હયે. વોહ કયું ભુલુંગા, સાહેબ (બાજુ) ઇસકા બાપ મર જાએ ઇસ કમબખ્તને નરમ જગો દેખકેહી ઠોક દીયા હયે. ખુદાકે ફજલો કરમસે સબ જગે ગોશ્ત ગોશ્તહી હયે; હડડીકા નામ નીશાન નહી દીખતા.

ફરરોખ—ભલા ચલ, અબ મેરે પીછે આ.

મુબારક—અછા, ચલીયે હુજુર. (ફરરોખ જમની બાજુ જાએછ તથા મુબારક ડાબી બાજુ. ફરરોખ તેને પકડેછે.)

ફરરોખ—કમબખ્ત, એ મેરે પીછે આતા થા, નહી.

મુબારક—પીછે તો આતા થા.

ફરરોખ—ઉલ્લુ, તુ તો ઉલટે રાસ્તેસે જાતા થા.

મુબારક—હાં હાં, જબ તો ભુલ ગયા

ફરરોખ—કયું બેહયા, મુજે પયેછાનતા નહી કયા! ભુલ ગયા ?

મુબારક—(ગભરાઇને બાજુ) અરે નહીરે, ભુલે કયા - અપન કુછ ભુલે બુલે નહી. ફીર હુજુરકે મગજમે કુછ ધુંઆ આયા કયા ? અબતક તો ફસલી કીરકીરાતી હયે. (ફરરોખને) હુજુર, આપકો અછી તરેહ પયેછાનતા હું, કે આપને મુજે ઇસ વકતકે સીવા કોઇભી વક્ત દેખા નહી હયે વોહી ખાન સાહેબ આપ હો.

ફરરોખ—લે જબતો અયે લુચ્ચે નીચ ગુલામ, ચખ અપને કીએકા મજા; ઔર ફીરસે મેરે જયેસે દરજજેવાલે નયે માલીકકી મસખરી કરતે વકત ખુબ સંભાળના. જા, કમબખ્ત, અબ તેરી ગરજ હો તો આઇયો.

(ફરરોખ ખુબ મારી ચીરડઇને જાતો રહેછ. મુબારક જમીનપર પડયો પડયો અજાયેબીમાં બોલેછ.)

મુબારક—અરેરે ! એ કયા આફત ! એક બાજુસે લાતોંકી બીઆફત તો દુસરી બાજુસે ઠાંસોકી લતાફત, એક તરફસે મકકીયોંકા માલીદા તો દુસરી તરફસે જુતીઆંકી જલેબી, ઔર વોહભી મેરેહી નસીબમે મયેભી બડા કીસમતદાર કે અયેસે માલીકકી નોકરી પાયા. કસમ મેરી ખાલા મોરજાનકી, કે મેરી પીઠપર પડે હુવે ધબાધબ ધબકે ધાંબે સુરખ લહુકે માનીંદ હુવે હયે. પર સબર, ઇતને અરસેમે વોહ મીયાં તો

કહીકે કહી તીર હો ગયે. ભાગ બચા મુબારક, માર ખાયા તો બલાસે પર બજી હાતસે ગઇ તો માશુકસે મીલના મુશકીલ હયે.

(મુબારક જમની બાજુએ જવા ચાહેછ. ઈફરીતસની કલી આવી તેને રોકેછ.)

ઈફુરીત—સબર, અયે મુજી.

મુબારક—બાપરે! શ-શ-શ-શ-શયેતાન, શયેતાન, ભાગ મુબારક, જી લેકે ભાગ.

(મુબારક બીહી ધ્રુજને ડાબી બાજુ નાહાસી જાએછ. ઈફરીત હસીને)

(બએત)

ઈફુરીત—હા શયેતાન શયેતાન વોહી હું મયે નર.
જો ફના કરે પલમે કઇ લાખો બશર.
બનાઊં મયે પલમે ગદાકો શાહ.
શાહકો કરૂં એક પલમે ફના.
અયેસા મયે હુશીયારો ચાલાક હું
હરએક કામમે ઔજે અફલાક હું.
પરવીજ જો જાતાથા કારે સફર.
ઊસ્સે રોકનેકો કીયા એક હુનર.
ઉઠાયા વોહ દરીયામે મયને તુફાન.
કીયા પુરજા ઉસકા જહાજ આલીશાન.
ફકા અબ સફરસે વોહ નાશાદ હો.
ચલા આયા ફીર અપને ઘરબારકો.
મીલેગા જો ફરરોખ વોહ પરવીજ સંગ.
મચેગા વહીં દોનો ભાઇયોંમે જંગ.
ફીર આગે મેરા કામ દીખલાઊંગા.
હુ ઇફરીત હુનર મેરા બતલાઊંગા.

(ઇફરીતનું જવું.)

પરદા સાતવા.

(શહેનાજ પરવીજની જુદાઇમાં ગાતી દાખલ થાએછ.)

“અબતો હયે ગુલશનમે લેકીન હયે કાંહાં મેરા અયાજ” રાહ.

શહેનાજ—યાર કે રંજો અલમસે ભાવે કયું ગુલસન મુજે.
હર કયારી બાગ઼કી આવે નજ઼ર મદફૂન મુજે.
છોડ કર તનહા મુજે વોહ દીલરૂબા મેરા ગયા,
કાટને આતી હયે દેખો નરગીસે સોસન મુજે.
યાદ ગર વસલે સનમ યુંહી રહેગા હરઘડી,
ચયેન બાગ઼ો દેહેરમે હરગીજ઼ ન દેગા તન મુજે.

(જીરીકા તથા સાહેલીયો દાખલ.)

હયે દહન ગુ઼નચા મેરા લેકીન કરૂં મયે ઇસકો કયા,
હયે હરદમ હયે જલતા ગુ઼નચએ ગુલસન મુજે.

“સખીના ઉમંગ રાખો જોબન સરસકી” રાહ.

સહેલીયાં—ન કર ફીક્ર અયે જાનોમન પેશોપસકી,
રખ ઉમીદ અબ દીલમે ફરીયાદ રસકી.
વોહી હોગા ગુલ ઔર તું હોગી બુલબુલ,
અગરચે હુઇ ક઼યેદ કુનજે ક઼ફસકી.
સદા ગ઼મ કીસીકો જ઼માનેમે કબ હયે,
સુની જાતી ફરીયાદ હયે ખારોખસકી.
ન ઘબરા જ઼રા દીલમે અયે મેરી પ્યારી,
ખુશી હોગી તુજકો પીયાકે દરસકી.

(મુશાઇરા).

શહેનાજ—દીલ મેરા લે કર સફરકો જબ મેરા દીલબર ગયા,
દીલકે બહેલાનેકો વોહ અંગોશત્રી દે કર ગયા.
એ અચાનક ખ઼્વાબ મુજકો નીંદમે આયા નજ઼ર,
અજ઼દહા બનકર અંગુઠી ડસગઇ મુઝકો મગર.
વસવસે આતે હયે દીલમે ઔર પુર વીસવાસ હું,
જાનેસ બેજાર હું ઔર યારસે બેઆસા હું.

"નકો જાવેરી માંગારી જરા ઠાંમ ઠાંમ ઠાંમ" રાહ.

ફરીકા—દીલકો શહેનાજ તું અપને જરા ઠાંમ ઠાંમ ઠાંમ.
ખ્વાબો ખ્યાલોકા વીસવાસ કર દુર,
ન હો રંજીદા અયે નેકનામ નામ નામ.

(સોસન દાખલ)

(બએત)

સોસન—અયે શહેનાજ હો દીલમે તુ શાદ શાદ,
કે બર આઇ અબ તેરે દીલકી મુરાદ.
હયે આયા સફરસે તેરા વોહ સનમ,
નીશાતે ખુશી અયેશ હો જામો જમ.

શાહેનાજ—કયા પરવીજ આયા મેરા યારગાર.
તેરા શુક્રહય મેરે પરવર દીગાર.
બુલાલા બહોત ઉસકો તાજીમસે.
મીલું મયેભી બા ઇજ્જો તકરીમસે.

(સોસન જાએછ, ફરરોખ દાખલ, શહેનાજ તેને આવકાર દેવો.)

મુબારક હો આના તેરા જાનેમન .
કે આ પોંહચે જલદી તુમ અમનોઅમન.
ખુશીસે હુવા દીલ મેરા બાગ બાગ.
જીગરસે હુવા દુર ગમકા એ દાગ.

(મુસદસ)

ફરરોખ—શાહકા વોહ કામ ગરચે અયે મેરી દીલદાર થા.
પર તુમારે ઇશ્કમે એ દીલ મેરા બેકાર થા.
આદમી એક મોતબર જો પહેલસે તૈયાર થા.
બાવફા થા બામરૂવત લાયકે હુશીયાર થા.
ભેજ કર ઊસકો ઉધર મયે આ ગયા હું તેરે પાસ.
બીન તેરે દીદારકે દીલ થા અજબ મેરા ઉદાસ.

(બએત)

યેહ અબતુઝસે ઉમ્મીદ હય મહેજમી.
કરેજલ્દ શાદીહાં ખીલવત નશીં.
યેહી મેરે દાલમે બસ અરમાંન હય.
અગર હોવોહ પુરા તો યહસાંન હય.

શહેનાજ—મયે રાજી હું ઇસ બાતપર શાદ હો,
મેરા રંજભી ઇસ્સે બરબાદ હો.
મહેલકી જરા સએર કર લીજીયે,
ગુલે અયશ દાંમનમે ભરલીજી યે,
સુમાહકા કરે મીલકે શાદી બહમ.
નીશાને ખુશી અયેશ ઔર જામો જમ.

(ફરરોખ અને સહેનાજ એકએકાના હાત પકડી જાએછ)

પરદા આંઠવા.

(સુંનેરી મહેલ. અગાસતનો દેખાવ, મેહેલની બાહારથી બાગનો દેખાવ. ઉરાકા હસતી હસતી દાખલ થાએછ)

મુબારક—ગઇ ગઇ, હાયેરે! ચલી ગઇ. જરા એક દો કદમ આગે બઢતા તો હરગીજ ન છોડતા; મોકાભી અછા થા અયેલી તનહા થા. બાતેં ચીતેં અછી હોતી. ખયેર અલ્લા, આજ ન શુદ કલ શુદ.

"સાહેબો મુજકો કહો" રાંહ

ગઇ વો રશકે કમર રશકે કમર મેરી દીલબર જાન જીગર—
ક્યા સમા યે ખુબ થા ઇસ બાગમે મગર
અએલી તનહા વોભી તનહા કીસકા થા ખતર—ગઇ,
વો શમા સીફત હએ તો મએ પરવાના બનુ
હો તસદ્દુક ઊસકે ઉપર જાન અપના હું—ગઇ,
ગર વો હએગી હુરે અદના તો મએ હુ ગીલમાન
ગર વો હએ ચુડેલ પ્યારી મએ બનુ શએતાન—ગઇ.

અરે પર લો, વોહ રંગરંગીલી છેલછબીલી લટક મટક કર છેલ છટક બન ઝટક પટકસે યાંહાં ચટકતી હયે. અરે વા-હરે! તેરી નાંજુક ચાલ ફુલસે ગાલ ઔર રેશમી બાલપે ફીલહાલ મેરા દીલ પામાલ ખસ્તા હાલ હુવા હયે.

(ઉરીકા હાતમાં ટોપલી લઇ ગાતી દાખલ. મુબારકનું ખુનામાં સંતાવું.)

"હું તો ગામડેની ગોરીરે" રાહ

ઉરીકા—મયે બન ચલી હું માલનીયાં—કે—
લે હાતમે છબરી લટક મટક જયું ચલે હયે કામનીયાં.
મયે ગુલચી બનકે આઇ ચમનકે અંદર.
તોડું ગુલાબ સેવટી ચંપા ચંબેલી ખુશતર.
ઔર જાઇ જોઇ નરગીસ હજારાં દીગર.
ગુલુસે શાખે જુહુમ પડીયાં—લે હાતમે૦
હરએક ગુલસે એક એક ગુલ હયે આલા,
પર ખુસનુમા હયે સમમે અજબ ગુલલાલા.
ફેર બોલ સરીકી ખુશબો હયે સમપે બાલા
કહુ કયા સનઅતકી બતીયાં—લે હાતમે૦

મુબારક—વાહવાહ! કયા ખુબ ગાના ગાયા! મયે જાનતા હું કે શાએદ એ ગાના ઇસને મેરા જી બહેલાનેકે લીયેહી ગાયા હોગા. તો અબ ઇસ્સે જયદા ઇનતેજાર રખના ખુબ નહો. (ઉરીકાને) ખુશ હો ખુશ હો, અયે ગુન-બદન સીમતન ગુલરૂખસાર ગુલેઝાર, કે તેરા દીલોજાન બુલબુલે હજારદાસ્તાન ફકડ જવાન ખીદમતકે દરમ્યાન દસ્ત બસ્તા સર ઝુકા ખડા હુવા હયે.

ઉરીકા—ઓ ખુદા એ તો ફેર વોહી મુવા સીહા શક-લકા પલીદ મુબારક આયા!

મુબારક—અરે પર ખાલા, પલીદ તો પલીદ ઔર સીહા શકલ તો સીહા; સીત્રીભાઇ કુછ સઓ મન સાબુન લગા-

મેસે ગોરે હોતે હયે! પર આપને અભી કે યા કહાકે પલીદ મુબારક આયા; ઔર મુબારક—એલકફૂજ કુલ દુનીયાકુ પ્યારા હયેતો કયા મયે જીતા જાગતા મુબારક તુજે પ્યારા નહી!

ઉરીકા—નીકલ અયે નાપાક નેહેસ્ત દીદાર, નીખટ્ટુ નકટે, તેરા બેહુદા બાતોંકો બંદ કર, અયે બુબક.

મુબારક—બુબક કહોયા બુબકકા બાદશાહ કહો. પર વાસ્તે ખુદ કે આપ ખફા ન હો. સુનો ચચાની, આપ મુજસે મુહ ફેરતે ઔર નાક તો ચઢાતે હો, પર બંદા તો અબ ઇસ ઘરકા નફર હુવા હયે.

ઉરીકા—કૌન તું! મુવા ઇસ ઘરકા નફર! જા જા, મુવે ભાડ ભુનજે ભાટ, જ્યાદા તીન પાંચ કીઇ તો મુવે મારૂંગી ભર લાત.

મુબારક—મુવા, ભર ભુનજા, ભાટ, ઔર લાત! એ ચાર ચીજોંકા તો સરોપાવ મીલા. અબ બાકી બાત તો બાપદાદાંકી જાત આલ ઔલાદપે રહી. દેખ ગુલબદન, તુજે ચાહીયે ઉતને બદ સુખન સુના, પર ફકત એક ચીજકી મેહેરબાની કર.

ઉરીકા—મેહેરબાની! મુવે, તું મુહફટ મુરદાર પર! કાહેકી મેહેરબાની?

મુબારક—(મસકેરી કરીને) મહોબતકી! ઔર કાહેકી!

ઉરીકા—મહોબતકી? ઠયેર મુવે, તુજે ખુબ મહોબતકા મજા ચખાતીહું.

(ઉરીકા મુબારકનો કાન પકડી ખુબ મંડેચ તથા ખાસરાં મારેછે.)

મુબારક—હં, માર માર, બેલાશક માર. તેરા માર તો મુજે મીઠા લગતાં હયે.

ઉરીકા—(કટકા મોરી) મર મુવે નકટે! નકટકો નાક નહીં ઔર થોથ્રકો શરમ નહી. મુવા ઘાંચીકા બયેલ, ઔરતોંકા

માર મીઠા લગતા હયે! મુવે જા ચુલ્લુ પાનીમે ડુબ મર.

મુબારક— બાજુ) લાતોંકે સરોપાવપે જુતીઓંકા સીંગાર (ઉરીકાને) અહે ૨ મયે યેલ હું, ગાય હું ભયેંસ હું, ગધા હું, જોહું. સો મયે હું; પર મેરે જયેસે કમીને શખ્સનેભી આજ ખાનસાહેબકા જી બચયા હયે.

ઉરીકા—(તનકાથી) કીસને મુવે? તુને!

મુબારક—(ખીચ પાડીને) હાં, મયેને!

ઉરીક—(હાસીને) જા જા મુ કટકટી કુતે, એ તેરી લાફબાજીકી લતાફતકા ભુંકના કોઇ તેરી નાની દાદી ચાચી હો ઉસકે આગે ભુંક, મયે નહી માનનેકી.

મુબારક—કમબખ્ત, તુ બાત મુજસે કરતી હયે, ઔર મેરી નાની દાદીને તેરાં કયા બીગાડા, જો બેતાહાશા ઉસ્સે સુના રહી હયે?

ઉરીકા—(તનકાથી તો નહી મુવે, તેરી લાફબાજી સુનું ઔર સચ્ચી માનું નહીં?

મુબારક—તો દીવાની, સુન. ખા સાહેબ જહાજપે સવાર હુવે ઔર જહાજ ચલને લગા કે એક સન્નટા પવનકા અયેસા આયા કે જહાજ કીનારેકે ખડકસે ટકરાકે ટુટ ગયા, ઔર જયેસા પાનીકા જોશ ઉબલ આયા ઉસકે સાથ ખાનસાહેબ ઔર ઉનકે દો ચાર સાથીઓંકો ઉસ વમલકે ચક્કરને ખીંચ લીયા; સમા આછા બના જો બંદા બેતેફાકસે વાંહાં જા પહોંચા, ઔર શેરકે માનીન્દ કુદકે ખાનસાહેબકો અગલ બીન સગલ ઉઠા લાયા. એ સબ રાસ્ત વ દુરૂસ્ત હયે.

ઉરીકા—(મસકેરી કરી) અં હં! રાસ્ત વ દુરૂસ્ત હયે! વાહ મુબારક વાહ, તુને બહોત બાહદુરી કીઇ.

મુબારક—તો કયા, એ કમ બાહાદુરી હુઇ? હં હં! સાબાશ હયે શાબાશ મેરે પે, આફરીન. બેગમ જરા પીઠ તો ઠોકીએ.

(મુબારક ઊરીકાને પીઠ આપેછે, ઉરીકા એ હાતે જોરથી છાપત મારેછે.

ઉરીકા—લે મુવે, ઇતના તેરે નસીબમે બાકી થા.

મુબારક—(બાજુ) એભી મોહબતકી નીશાની, પર જરા આસતે મારતી તો ખુબથા. (ઊરીકાને) ફેર કયું, અબ ખાતરી હુઇ? મયે બાહાદુર હું યા નહીં?

ઉરીકા—(હસીને) બાહાદુર! મુવા ડરપોંક કુબાં! ભલા તુને ખાનસાહેબકા જી બચાયા, પર એ તો કહે કે ઇસ વકૃત વોહ કાંહાંપે તશરીફ લે ગયે હયે.

મુબારક—લો, બડી બીને કયા મુશકીલ બાત કહી. વોહ તો મેરી ઝોપડીમે અપના ભીગા હુવા પોશાક નીચોરતે હયે, ઔર ઉનહોને ઇસ બાતકા ગભરાટ ન હો કરકે મુજે પેશતરહીસે ભેજા હયે, અબ સુના!

ઉરીકા—અરે ચલેરે, મુવે જુઠી જબાંકે જાહીલ બાલ-સાજ. અબ મેરી ખાતરી હુઇ કે હમારા બડા ખાનસામા કુબુદ્દીન જો બાતે કહેતાથા વોહ સબ સચ હોગી.

મુબારક—હં? ભલા આપ કે ભુતકુબીન ચચા કયા કહેંપે?

ઉરીકા—(તમાચો મારીને) મુવે, ચચા કીસકા બનાતા હયે? તેરા, તેરે બાપકા ચચા હોગા વોહ નીગોડા.

મુબારક—અચ્છા, અચ્છા મેરે બાપકે બાપકા ચચા, પર વોહ કયા બાત કહેતે હએ?

ઉરીકા—વોહ યું કહેતા હયે કે ઇસ શેહેરકે સરહદ કે જંગલમે એક રાહજનોકી ટોલી હયે, ઔર વોહ ઇસી તરેહ કુન્નો ફરેબસે લોગોંકે ઘરમે ઘુસકે કુછ ન કુછ ઉઠા લે જાતે હયે. સો તુભી ઉસીમેકા કોઇ પંચી અપની કંએચી આજમાને એ છોટાસા ચીલ ઝપટકા ખુટટા લે આયા હયે.

મુબારક—પર આપને કયેસા જાના કે ઉસીમેકા લુટેરા હું?

ઉરીકા—ઉસકી સાબેતી એ હયે કે નામવર ખાનસાહેબ તો મહેલમે આરામ ફરમાતે હએ.

મુબારક—ઓ નહી નહી, મેરી જાન, મયે ગલેકી કસમ ખાતા હું કે જો મયે કહેતા હું સો રાસ્ત હયે.

(મુબારક તેને વલગવા જાએછ. ઉરીકા ચીરડઈ તેને આચકો મારી ખીસી જાએછ.)

ઉરીકા—ચલ ચલ મુવે, દુર રહે. ખબરદાર, મુજે હાત મત લગા. નહીં તો અભી શોર કરૂંગી તો મહેલકે સબ સીપાહી તેરી ઇતની ઇતની બોટી બનાકે ચટની કર દેંગે. ઇસલીયે જા અબભી તેરે હાલપે રહેમ આતા હયે.

(ઉરીકા જાએછ.)

મુબારક—શોર કરૂંગી! ઔર સીપાહી બોટી બનાકે ચટની ચટની પીસેંગે! ખાસ્સા, કયા હમારી અમ્માને હમે ચટની હોને તવલલુદ કીયે? પર ખાનસાહેબને મુજે યાંહાં ભેજા ઔર આપ પહેલસેહી આયે એ સબ કયા મોઆમલા? અરે પર સબર, વાહ કૌન! લો ખાનસાહેબ તો સામનેસે આતે હયે!

(પરવીજનું દાખલ થવું.)

પરવીજ—કયું મુબારક યાંહી ખડા હયે.

મુબારક—સાહેબ આઇયે, તશરીફ લાઇએ, દીલમે ગમ ન ખાઇયે. સરદાર સરવરકો ખુશ ખબર દેતા હયે નફર, કે ઇસ અયેવાનકે લબે બામપે એક મેહેરબાન નવજવાન કોઇ ઔર પુર તોર આલી મરાતેબ ખાનસાહેબ રૈનકબક્ષ હુવે હયે. (બાજુ) અબ આપકે દીલકો ન જલાઇએ, બાહારો બાહેરકી ઠંડી હવા ખાઇએ.

પરવીજ—કયા બકતા હયે! ઓ મુહજોર, હર વકત

હસી દીલલગી, બોલ મેરે વાપસ આનેકી મહેલમે ખબર હુઇ યા નહી? ઔર સબ ખયેર તો હયે?

મુબારક—(બાજુ) મહેલમે અછી ખબર હયે, પર આપકી દરવાજે પરહી કુબર હયે. અંદર તો સબ ખયેર હયે, ઔર આપકે લીયે બાહેરકી સફર હયે. (પરવીજને) હાં સાહેબ, અંદર તો ખુબ રાગ રંગ હો રહા હયે.

પરવીજ—તો ચલ, ઠોક દરવાજા. મયે બહોત થકા હું.

મુબારક—લો, હમે કાંહાં મના હયે. (દરવાજો ઠોકેછ) અબે હોત, દરવાજા ખોલો.

ઊરીકા—(અંદરથી) અબે કૌન હયે રે મુવે?

મુબારક—લો જનાબ, સુનો ચચાનીને કયા લીયાકતસે જવાબ દીયા.

પરવીજ—દરવાજા ખોલો, મયે ખાનસાહેબ પરવીજ હું.

ઊરીકા—(અંદરથી) ચલો, અયે મુવે બેશરમો, ચુપકે રાસ્તા લેઓ; નહ તો આફતમે આ પડોંગે.

મુબારક—જનાબ, બંદગી.

પરવીજ—ચુપ, અયે નીચ ગુલામ, તુ કયુ બીચમે ટેંટેં કરતા હયે કયુ અયે નાપાકો, દરવાજા ખોલના હયે, યા હમ તોડકે અંદર આવે?

(પરવીજ જોરથી દરવાજો ઠોકેછ. ચાર સીપાઇઓ તથા ઊરીકા હથીયાર સાથે અગાસીપર આવેછ.)

"કેવા રમતા પંચી આયા." રાહ.

સીપાઇઓ—તું કૌન એ બદતર આયા જો બરબર
ભરબર દરપે લાયા?

પરવીજ—મયે હું માલીક ઘર બ દરકા તુ દે ખોલ કેવાડ.

સીપાઈઓં—માલીક ઘર બ દરકો હયે ઘરમે તુ કૌન બદકાર ?

મુબારક—વાહુવાહ! યાંહાં તો ગડબડ ઔર અંદર તો હોગી બાહાર.

પરવીજ!—ગડબડ સડબડ મત કર નહી તો છકડ ખાએ મુરદાર—તુ કૌન એ૦

સીપાઈઓં—ચલ જા હટ જટપટ યાંહાંસે વરન ખોવેગા તુ જાન.

પરવીજ—સંભલ સંભલ મેરા તુ સીપાઇ હયે નાદાન.

સીપાઈઓં—રે હુર હુર દુર દુર કુર ખસલતકે અયે મુજી શયેતાન.

મુબારક—વાહુવાહ! હા હા, ખુબ મચા તમાશા દર મયેદાન—તુ કૌન એ૦

(ફરરોખ તથા શહેનાજનુ અગાસીપર આવવું.)

ફરરોખ—એ કયા હયે શોરો ગુલ યાંહાંપે કયા કરતે હો તુફાન?

સીપાઈઓં—એ શાહાજનો યાંહાં દાનો દંગા કરતે હયે સુલતાન.

પરવીજ—એ કૌન શકલકા મેરે યાંહાંપે આયા બદગુમાન?

મુબારક—યા અલ્લાહ! એ કયા ગજબ! હયે ડરસે જાતી જાન—તું કૌન એ૦

ફરરોખ—અયે કમબખ્તો, લો રસ્તા વરના હોગી મુશકીલ બાત.

પરવીજ—ચુપ ચુપ મુજી પાજી, નહી તો મારૂંગા ભર લાત.

શહેનાજ—યા ખુદા! કયા તાજુબીકી હયે એ વારેદાત!
ફુરરોખ—ચખાઉ તેરે કરતબકી સજા મયે અયે બદજાત
તુ કૌન એ૦

(ફુરરોખે અગાસીપરથી ઉતરી આવવું તથા પરવીજ સાથે લડત કરતાં નીકળી જવું. મુબારક તથા સીપાઇઓનું પણ તેની પછવાડે જવું.)

"હાયે મેરી લયેલા હાયે મેરી લયેલા" રાહા.

શહેલીયાં—નહી ગમ કરો તુમ શહેનાજ ધીર ધરો તુમ શહેનાજ. કુછ દમ ભરો તુમ શહેનાજ, એ છોડો શોર બકોર.

(શહેનાજનું દોડી આવી જમીનપર પછાડવું.)

શહેનાજ—હાએ! કાંહાં ગયા તું પ્યારે છોડ તેરી એ
દીલજાન?
અફસોસ! તેરા કયા હોવેગા અયે મેરે સુલતાન?—
નહી ગમ૦
તુમ જાવો જાવો બહેના દોડો સબ આહલેકાર.
મદદકો જાવો જલદી વોહ હયે મુજી બદકાર—
નહી ગમ૦
અયે પરવર! હમપે કયેસા સીતમ હુવા હયે ભારી.
રોરોકે બસ મરૂંગી અબ તો મયે ગમકી મારી.

(સીપાઇઓ ગભરાટમાં દાખલ.)

સીપાઇઓ—હયે કયારે મલેકા, હયે કયા મલેકા,
હયે કયા રે મલેકા, કયું કરતી હો તુમ શોર?
શહેનાજ—બોલા અયે સીપાઇઓ તુમ હાલ મુજસે સારા, વોહ લડતા મેરા ઉસ્સે કીધર ગયા હયે પ્યારા?—હયે
કયારે મલેકા૦

"ખુશીસે સબ ગાના ગાવો હીલમીલારી" રાહા.

સીપાઈઓં—બાનુ ઉનકા પતા નહી હમકુ મીલારી.
શાહેનાઝ—હાએ હાએ ખુદા કયા હુવા ગઝબ બડારી!
સહેલીયાં—ઠયેર ઠયેર મલેકા ન તુ દીલ જલારી.
શાહેનાઝ—મયે મરતી હું જુદાઇમે ઉસકી તલમલારી.
સીપાઈઓં—હમ ઢુંડ ઉસકો લાતે હએ અબ સરસરારી.
સબ—ન તુ થરથરારી–ન હો બેકરારી.
સીપાઈઓં—અબ લાતે હયે કહીંસે ઉસ્સે હમ બુલારી.
શાહેનાઝ—યહસાં એ તુમારા મુજપે હોગા બડારી.
સહેલીયાં—હમ તાબેદાર હયે તેરે ન તુ તલમલારી.
સીપાઈઓં—તુજસે હમ મીલાવે ઉસ્સે હીલમીલારી.
શાહેનાઝ સહેલીયાં—જાવો કરો નહી દેર–મેરે
ઉસ્સે ઢુંડ લાવો ખયેર–કરો દુશમનકો બ જેર જંગીઓ દલેર.
શાહેનાઝ—કરો ઇતના મેરા કામ.
શાહનાઝ સહેલીયાં—તાકે સબકો હો આરામ–
અયેશો અશરત હો મુદામ, તા મીલે ખુશીકા જામ.
સબ—હા હા હા હા—હા હા હા. (સીપાઇઓ જાએછ.)

"જાઉંહું આજ" રાહા.

શાહેનાઝ—હયે એ ઇલતેજા તુજસે યા ખુદા
વો સનમ વોહ સનમ મીલે મુજસે આ.
સહેલીયાં—તુ કર કર કર કરમ, અપનાહી રહમ, તુ હર
હર હરદમ.
યા શકુર, યા ગફુર રહીમ–વોહ સરવર સરદાર, રખ
લે તુ શરમ.
શાહેનાઝ—દ ઉસ્સે જુદા મયે બાર ઇલા

હો મકહુર હો મકહુર દુશ્મન હો તબાહ—તુ કર૦

(કોરસ)

હયે એ મુદઆ અયે ખાલીકે ખુદા—

બા ખુશી બા ખુશી મીલે દીલરૂબા.—તુ કર૦

(કોરસ)

(ઈફ્રીતનુ એક બાજુથી દાખલ થવું)

ઈફ્રીત—બહોત જંગો જદાલ ઊન દોનો ભાઈમે મચાયા હું.

ઔર ઉસકોભી નીહાયેત મક્ર આપનેસે ડરાયા હું.

કીયા વહશત જદા ઉસકો દીવાનાસા બનાયા હું.

ફીરાકે રાહે નેકીસે બદીકી તરફ લાયા હું.

અબ આગે દેખીયે ઉસકા કે કયેસા હાલ હોતા હયે.

વોહ કમબખ્ત કીસ તરહાંસે દહરમે પામાલ હોતા હયે.

(અંદરથી સીપાઈઓના અવાજનું સંભલાવું.)

સીપાઈઓં—ખાનસાહેબકી ફતેહ! ખાનસાહેબકી ફતેહ!

શાહેનાજ—હા! એ મયે કયા સુનતી હું? ખાનસાહેબકી ફતેહ! હા, વોહી મેરા ખાવીંદ, વોહી મેરા પ્યારા આતા હયે.

ફરરોખ—(નાગી તલવાર સાથે) નાબુદ હો અયે આહરેમનો, તુમારી કાલી સુરત દુર કરો.

શાહેનાજ—આ મેરે જાની, વારી જાઊં, સદકે જાઊં, તેરી બલાયાં લું. શુકર ખુદા, કે તેરી હયાતીસે મેરી ઊમયેદકા ગુલ દુબારા ખીલા.

ફરરોખ—મેરે હરીફકી તેજ શમશીરસે મયે બેશક આજીજ હોતા; પર ખુબ હુવા જો સીપાઈઓં જલદ આ પોહચે, જીસસે વોહ પલીદ જી બચાકે ભાગા.

શહેનાજ—શુકર ખુદા! કે ઉસ ખાલીકને મેરી અરજ સુની.

ફરરોખ—પર કયા, શયેતાન અબતક મેરી પીછે લગા હયે? કોઇ મુજે બચાઓ, આ ફરીશતએ ખસલત માહા-ખુબ મુજે બચા.

શહેનાજ—બોલ બોલ પરવીજ, મેરે જાન જીગર, મેરી આંખોકે નુર, તેરેકુ કયા હયે? દેખ પ્યારે, તેરે આગે તેરી શહેનાજ દસ્તબસ્તા હાજીર હયે. જરા તો કર બયાન, આંખોસે બજા લાઉં તેરા ફરમાન.

ફરરોખ—હા શહેનાજ, શહેનાજ, અરે દેખ, દેખ મેરે પીછે આ મેરા જી—

શહેનાજ—હાએ રે! સર્દ, બીલકુલ બદન સર્દ હો ગયા. શરાબ શરાબ, જરા કોઇ શરાબ લે આવ.

ફરરોખ—હો દુર દુર અયે સીયાહ શકલકે પલીદ, દુર રહે મેરે આગેસે.

(ફરરોખનું બેસુધ થઈ જમીનપર પડવું. ઊરીકાનું શરાબ લઈ આવવું)

શહેનાજ—હાએ! કયા, બેહોશ હુવા? અરે જાઓ જાઓ, દોડો પંખા લાઓ. કોઇ જલદી ગુલાબ લાઓ. ઓ પ્યારે, કયા તેરા હાલ? ઓ ખુદા! મુઇ મુઇ.

(રૂબાઇ)

(ઊરીકા શરાબનું ગલાસ ટેબલપર મુકી જાએછ.)

હુરીત—એ મેજપર શરાબ અજબ લાલેજાર હયે.
બસ એહી મેરે દીલકા મતલબ બરાર હયે.
એ અરક મેરે પાસ તીલસમાત હયે અજીબ,
હરએક કતરા ઇસકા જુ આતશ કરાર હયે.

(ઈફ્રીતે એક નાની શીશીમાંથી શરાબના ગલાસમાં
ટીપાં નાખવાં,)

(ખમસા.)

ઇફ્રીત—અબ એ શરાબ હો ગઇ અક્સીરે કામીયાબ.
ગર ઇસકો એ પીયેગા તો હોગા બહોત ખરાબ.
ખાવેગા એ બદીમે તમામ ઉમ્ર પેચોતાબ.
બનજાએગા મુરીદ મેરાબા દીલેકબાબ
મકસદ દીલી એહી મેરી બર લાયેગા શીતાબ.

(ઊરીકાનું ગુલાબદાન લાવવું તથા બીજી સાહેલીઓએ
પંખા લાવવા, શહેનાજફ્રરોખના મોહપર ગુલાબ
છાંટવો તથા સાહેલીઓએ પંખો કરવો. ફ્રરોખનું
હુશીયાર થવું.)

ફ્રરોખ—આ ગજબ આફત સીતમ અબતક વોહ યાંહાંહી હયે. (બે હાતે આંખ ધાંકી દેછે.)

શાહેનાજ—પ્યારે, કયા હયે કૌન હયે જીસ્સે આપ ઇતને ઘબરાતે હો!

ફ્રરોખ—શાહેનાજ, કયા તુજે કોઇ નહી દીખતા! અરે બ્યાબાનમેભી વોહ તીન બાર મેરે આસપાસ ફીર ગયા વોહ રહા, દોજખકા દેવ; દેખ દેખ વોહ ખડા હયે.

(ફ્રરોખ ઇફ્રીત તરફ આંગલી દેખારેછે,શાહેનાજ
આજુબાજુ જોઇ.)

શાહેનાજ—કાંહાં હયે! મુજે તો સીવા ઉરીકા ઔર સાહેલીયાંકે કોઇભી નહી દીખતા.

ફ્રરોખ—અયે બાનુ, તેરા દીલ શફા હયે પર મય તો ગુનાહગાર-અરે નહી હાં હેગા.

શહેનાજ—જાન, જાન, જરા હોશમે આ, હમત રખ. ઉરીકા, વોહ શરાબ લા. (ઉરીકા શરાબનું ગલાસ શહેનાજના હાતમાં લાવી આપેછ.) લે જાન, એ પી જા.

ફરરોખ—પર સબર, એ શરાબકી અંદર ખુદબખુદ જોશ ખાકે ઉબલતા હુવા આતશ તુમકો નહી દીખતા? અરે જબ કયા એ મેરી દગાબાજ આંખે મુજેહી ફરેબ દેતી હયે!

શહેનાજ—પરવીજ, એ કયા ચોંચલે! જાની યાંહાં કોઇ દેવભી નહી ઔર ચુડેલભી નહી, આગભી નહી ઔર પાનીભી નહી; એ સબ તેરે ભેજા ખ્યાલ હયે. ઇસલીયે લે ખુદાકા નામ ઔર તેરે માશુકકે હાતકા દીયા હુવા જામ નોશ કર જીસ્સે સબ ભલા હોગા.

(ફરરોખ જરા ઉઠીને બેસેછ.)

ફરરોખ—રાસ્ત કહા, શાએદ મેરા મગજ બેબાક બના હો યા કુછભી હો, પર તુજ માશુકકે હાતસે મીલી હુઇ એનાયત પહેલે નોશ કરૂં.

(ફરરોખનું શરાબ પીવું, સયતાનનું ખુશીમાં આવી બોલવું)

(મોસદસ)

ઇફ્રીત—જો ઇસને પી શરાબ વો જામે જુલાલ હયે.

ઉમીદ મેરે દીલકો હુઇ અબ કમાલ હયે.
એ મહકા પડા જો મેરાઇસપે જાલ હયે.
ઇસ જાલસે અબ ઇસકો નીકલના માહાલ હયે.
દાએમ બદીમે હોકે ફીરેગા ખરાબ એ.
ખતાહી બસ રહેગા સદા પેચોતાબ એ.

ફરરોખ—હા, અબ જરા મેરે દીલકો રાહત હુઇ,

ઔર દમ બદમ મેરે દીલકે સબજતર શજરપે નયાહી ગુલ ખીલા જાતા હયે. પ્યારી, એ સબ તેરાહી તુફયેલ હય.

શહેનાજ—એ આપ અપની લીયાકત જતાતે હય. ચલો સહેલીયાં, એક ખુશ સરોદ ગાના શુરૂ કરો કે જીસસે આપકા બેચયેન દીલ રાહત પાવે.

(શહેનાજ તથા ફરરોખ ઊઠી એક બેઠક ઉપર બેસેછે, સાહેલીયો ગાએછ.)

"સદા નાથજી હમપર દયા કરના" રાહા.

સહેલીયાં—નીત ઇનપે કરીમ તુ કરમ કરના.
કરમ કરના તુ રહમ કરના—નીત.
શાદાં રહે એ દુલહા દુલહન અબ.
ઇનકા અબ દુર સબ ગમ કરના—નીત.
જીતનેહાં દુશમન ઇનકે અયે ખાલેક.
ઉનકો જલાકે ભસમ કરના—નીત.

(સહેલીઓનું ગાતાં ગાતાં અચકી જવું તથા બાહાર આંગલી દેખાડવી. પરવીજનું પોતાના ખરા પોશાકમાં દાખલ થવું.)

(બએત)

ફરરોખ—તું હયે કોન કમબખ્ત ઓ બેહયા?
એ બેગાને ઘરમે કયું આયા ચલા?
જરા તુજકો આયા ન ફીકર ખતર,
બતા કયા તેરે બાપકા હય યેહ ઘર?

પરવીજ—મયે માલીક હું ઘરકા તું હયે કોન ઇધર?
મેરા નામ પરવીજ સુન અયે બેદીં ખર.

ફરરોખ—તો કયા તુહીપર

શહેનાજ—અરે કયા અચંબેકી એ બાત હયે?
તઅજ્જુબકી યે બાત હયે હાત હયે!

એક પરવીજકે દો દો કયસે હુવે?
યેહ હય ભેદ કયા કોઇ મુજસે કહે.

પરવીજ—પ્યારી ન કર કુછ તુ સોચો બીચાર.
એ પરવીજ તેરા મયે હું ગમ ગોસાર.
યેહ તુજ ગુલકા મયેહ બુલબુલે જારહું.
કે બરસોંસે તેરા તલબગાર હું.

શાહેનાજ—(જરા વીચાર કરીને)
અરે હું હું—મયે પરવીજ અબ ઉસકો જાનું યાંહાં.
કે તસવીર જો યેરી દેવે નીશાં.
જો મયને દમે રૂખસત ઉસકો થી દી.
જો દે ઉસકી પરવીજ જાનું સહી.

પરવીજ—(બાજુ) વાયે કમબખ્તી અબતો હુવા
મયે નીરાસ.
કે તસવીર તો વોહ નહી મેરે પાસ.
ખુદા જાને મુજસે કાંહાં ગીર પડી.
જવાબ ઇસકા કયા દું ઇસેં ઇસ ઘડી.

(સુદસ)

પુરરોખ—(સબી કાહાડીને)
વો તસવીર પ્યારી, મેરે પાસ હયે.
લે પેહેચાંન ગર તુજકો વીસવાસ હયે.

શાહેનાજ—તુહી મેરા પરવીજ દીલદાર હયે.
નીકલ હાંસે તુકોન બદકાર હય.

પુરરોખ—અયે સીપાહો પકડો ઇસકી જલદ મુશકે
બાંધ લો.
ઔર કચેહરીકી તરફ ફીલફોર ઇસકો લે ચલો.

(સીપાઈઓએ પરવીજને ગીરફતાર કરવો.)

(બએત)

પરવીજ—બચા પ્યારી શહેનાજ અબ તુ બચા.
યેહ મુઝીકે પંજેસે મુજકો છોડા.

(સીપાઇઓનું પરવીજને ઘસડવું. મુબારકનું ઉતાવળમાં દાખલ થવું.)

મુબારક—અરે સબર સબર, જરા ઠયેરો યારો, જરા ઠયેરો. મયે એ સબ ભરમકે મરમકો શરમકે પરદેસે ઉઠા જાહીર બીન માહીર કર દેતા હું.

ઉરીકા—(તનકાથી) કૌન તુ! હેં હેં, નહી નહી!

મુબારક—હં હં મયે, સઓ હજાર મરતબા મયે ઇસ ભેદકા ભેદ બતાનેકી હીમત રખતા હું. સુના, મેરે ચુલબુલે ચંડુલ? પર અબ તુમ એક બતી લે આવ ફેર દેખો કે મયે કહે દેતા હું યા નહી કે સચ્ચે ખાનસાહેબ કૌન હયે.

ફરરોખ—(ચીરડાઇ જોશ ભર તેના આંગપર ધસીને) કલા કર તેરા યાંહાંસે, અયે હરામખોર પલીદ, નીકલ મેરે મકાનસે.

શહેનાજ—(ફરરોખને અટકાવી) નહી, જરા સબર અખત્યાર કર પ્યારે, એ કયા કહેતા હયે વોહ સુનનેકી મેરી ખાહીશ હયે. કયું કે મેરે દીલમે દાહાશતને ઘર કીયા હયે. ઉરીકા ઇસકો એક બતી લાદે.

(ઉરીકા બતી લાવી ઉંચી પકડે છે.)

મુબારક—અબ દેખો અંખી બરાબર બાહેર નીકાલકે દેખના.

(મુબારક બતી આગળથી ચાલી જાએછ તેનો ઓરો દેખાએછ.)

બોલો તુમને કયા દેખા!

શાહેનાઝ—કુછભી નહી.

ઉરીકા—ઔર તો કુછ નહી પર ફકત તેરી અહમક શાકલ દેખી.

મુબારક—ખુબ ખુબ, ફીરસે દેખો. (બતી આગલથી ચાલી જાએછ) કહો અબ કયા તુમે મેરી આહમક શકલકા અકસ નહી દીખતા?

ફરશેખ—(બાજુ) મેરી કમબખ્તીકા સમા ઇસ મુછકે હાતસે આયેંગા.

ઉરીકા—પર અબ તુ કહેને કયા ચાહતા હયે?

મુબારક—મયે જો કહેતા હું વોહ અભી સુનાતા હું. દેખું ભલા સબ કોઇ અપની આંખે મલો. ચલો ચલો જલદી કરો, દેર હોતી હયે. (બધા પોતાની આંખ ચોરેછ) હા શાબાશ શાબાશ, અબ સબને બરાબર કાન પકડકે સુનના. કાંહાં હયે, કાન તો કીસીને પકડે નહી? જાઓ, જબ તો કુછ નહી કહેતા.

ઉરીકા—કયા હુઆ, આપભી એ મુવે નીકમમેકે સંગ અગાજ પાશી કર રહે હો? એ તો મુવા પાગલ હયે.

શાહેનાઝ—નહી નહી, જયેસા તુ કહેતી હયે વયેસા એ પાગલ નહી હયે. પર મસખરેપનસે બેવકુફ દીખાઇ દેતા હયે. કુછ ન કુછભી ઇસકે પાસ એ રમજ બોલનેકી શાહાદત હયે.

મુબારક—રાસ્ત કહા. શાબાશ શાબાશ મુબારકકી બોલબાલા.

(પોતાની પીઠ ઠોકેછ.)

શાહેનાઝ—ચલ મુબારક, અબ જલદ કર. તુ કયા કરામાત દેખાતા હયે સો બતા. દેખ જો તુજસે કુછભી અંજામ ખયેર હોગા તો મયે તેરી હરએક હાજત બર લાઊંગી, ઔર જો તલબ કરેગા વોહ દીલવાઊંગી.

મુબારક—વાહુવાહ! જબ તો હમારા કામ હોગા!, ઔર બીબી આપકા નામ હોગા.

શાહેનાઝ—ચલ જલદ તેરા કામ શુરૂ કર.

મુબારક—નામવર બાનું, મેરી કરામાતકા ખુલાસા ફકત એહી હયે કે મેરે જો સાહેબે હકુમત પુર તમકનત ખાનસાહેબ હયે ઉનકે પીછે તો સાફ ઔર બીલકુલ દીખાઇ દેવે વયેસા અકસ હોગા; પર જો દીગર મેહેરબાન શકલે શએતાન ખાનસાહેબકે નામકા દાવા કરતે હોંગે વોહ તો જયેસા બગાયર દુંમકા બંદર હોતા હયે વયેસે બગાયર અકસકે હોંગે, ઔર શાએદ ઉનોને અકસીરે અજાઝીલ નોશ કીઇ હોગી.

ફરેરોઝ—(બાજુ) એ ખાનાખરાબ! મેરા ફરેબ જાહીર હોગા. મય ફંસા, મુવા.

પરવીઝ—અગર અયેસાહી હો તો મયે ઇસ કરામાતકા કરીશમા બતાને હાઝીર હું. દેર કયા હયે? લો દેખો મેરા અકસ હયે યા નહીં.

(ઉરીકા બતી ઊચી પકડેછ, પરવીજ ચાલેછ તેનો ઓરો દેખાએછ.)

મુબારક—હાં એહી એહી મેરે મેહેરબાન કદરદાન, આલી મરાતેબ ફાનસાહેબ હયે. ચલીયે જનાબ, અબ આપ આઇયે વ ઇમતેહાં બતાઇએ. (ફરેરોઝનું દગાઇને ઉભું રેહેવું) લો દેખો દેખો, મીયાં તો અભીસે હાંપતે હયે;

પયેર કાંપતે હુવે, જ્બાં ધબ ગઇ, છતીયાં દબ ગઇ. જનાબ, અબ આપકા મક્ર અયાં હુવા, ફ્ખ્ર નેહાં હુવા. અબ તશરીફ લે જાઇએ. પડે પડે ઘો શકર ખાઇએ, નહીંતો કાલા મુહ બનાઇએ.

ફ્રરોખ—અયે નીચ ગુલામ દંતની લાફબાજી! અબ ચખ તેરે કીયેકીસજા.

(ફ્રરોખ ચીરડઈને તલવાર કાહાડી મુબારકના આંગપર ધસેછ. મુબારક ગોલ દોડેછ. ફ્રરોખ પણ તેની પછવાડે દોડેછ. જે વખતમાં ઊીકા ઊંચી બતી પકડી બધાં તેને ઓરો જોઈ લેછ.)

મુબારક—દેખલો, દેખલો; એ મામુકા અકસ હયે યા નહીં.

(ફ્રરોખનું ઉભું રહી જવું.)

સબ—નહી નહી, અકસ નહીં હયે; બીલકુલ નહીં દીખાઇ દેતા.

શહેનાજ—ઓ મેરે પ્યારે પરવીજ, હા જબ તો તુહી મેરા સચ્ચા દીલદાર.

(શહેનાજ પરવીજની ગોદમાં જાએછ.)

પરવીજ—પકડો અયે સીપાહો, એ નાબકાર ચોરકો, ઓર કોટવાલીમે લેજા કંદ કરવાઓ કે ફીરસે કોઇ ઓરકે સંગ અયેસા ફરેબ ન ખેલે; ઓર એભી કહેના કે મયે ખુદ ફજર કોટવાલીમે હાજીર હુંગા ઓર ઇસકે કરતબકી સજા દીલવાઊંગા.

(પરવીજ, શહેનાજ, તથા સાહેલીઓનું જવું.)

મુબારક—સલામુન અલેક, મીયાં બરબાદખાં, અબ હવા ખાઇએ. ઉલ્લુસી શકલ ન બનાઇએ, ચુપ ચાપ તશરીફ લે

જાઉયે. વાંહાં આપકે લીયે એકીરાયેકા મહેલ અયેસા અજીબ દીલકુશા મોજુદ હયે, કે જીસકે દેખનેસે આપકા હોશભી ફાખતા હો જાયગા; ઔર પહેનનેકોભી વોહ લીબાસે ફાખેરાના કે દ-બલ કાન ટોપ, ઔર સજ સજાયા પશમીનો કોટ, વ પાયેજામા દીલચસ્પ, તીસપ જરીઆન, ગલેમે હસલી, હાતમે કડીયાં, પાંઉમે બેડીયાં જંજીરદાર કે જીસ વક્ત આપ ઉસકો પહેન કર ચલેંગે તો ઉસકી અવાજ ચૌતરફ ઝનનન વ ખનનન અ-યેસી ચલેગી કે જીસકો સુનકે હજારો મરદો જન અપને અ-પને મકાનસે નીકલકે આપકે દીદારકે મશતાક હોંગે. વાહવાહ! આપ બડે નસીબદાર સાહેબે વકાર હોગે. જાઇએ! આદાબ જનાબ, જાઇએ આદાબ, તસલીમ આદાબ.

(મુબારક જાએછે.)

“કર નજર રાસ પર તું અયે મારા યાર” રાહા.

ફરરોખ—કર નજર મુજપર તુ અયે કીરદેગાર.
મયે હું નાચાર—તું હો મદદગાર.
હાએ જાઊં મયે મારા—હારા—હીમત હીમત હીમત.
જાએ જાન હમારી—જાએ જાન હમારી.
ખાલેકે બારી—રખ તું ખબરદારી.
અયે પરવરદીગાર—સતતારો ગફ્ફાર.
રહમ કર જારી—અપના તુ અયે જબ્બાર.

(ફરરોખનું ગમગીન હાલતમાં માંથે હાથ દઇ ઉભું રેહેવું. સીપાઇઓનું તેને ગીરફતાર કપેલો દેખાવ દેખાડવો.)

બાબ દુસરા—

પરદા પેહેલા.

(એક પુરાણો પણ ભયંકાર દેવસ્થાની દેખાવ, ફરરોખ ગમગીન દેખાએછે.)

"અજલ આવી ખચીત મારી" રાહ

ફરરોખ—અજબ જુલમાત હયે ભારી ગઝબકી હયે એ અંધીયારી.
હુઇ મુજપે જીંદગી ભારી મેરી નીપટ એ હુઇ ખ્વારી.
કર ખુદા મુજપે કરમ હોવે તા દુર દરદો અલમ.
હાએ ગઝબ એ કયેસા ગમ અરે ઓ રહીમ કર તુ કરમ.

(નસર)

એ દાહાશતનાક જાએ, ડરાવના દીખાવ, ઔર મેરે બદીકે કરતબ મુજે ડરાતે હયે. આહા! ફરરોખ, તુ જો એ શહેરમે બડા પરહેજગાર આબીદો જાહીદ કહેલાતા થા, વોહ આજ ગુનાહગાર તકસીરવાર ઔર કયેદી હુવા. એ મેરી પાપી જબાનસે તમામ ગુનાહ કબુલ કરવાનેકો સરકારી અમલદાર વ કોટવાલ અભી આ પહોંચેંગે ઔર બાદ ઇનસાફકે માશુકકી ગોદમે લેટનેકે એવજ જલ્લાદકે હાતોંસે મોતકે બીછાનેપે સો જહાનમ વાસાલ હુંગા. શહેનાજ શહેનાજ, મેરેપર બરસતે હુવે સીતમકી તુજે કુછ ખબર નહી, કે મયેને એ સબ આફતોંકે પાહાડ તેરેહી લીયે મેરે સરપર ખીચ લીયે; પર સબર, કબસે એ મેરી છાતીસે કયા ટકરા રહા હયે? (સબી કહાડી) કયા? શહેનાજકી તસવીર? નીકલ? અયે બી લએન મુરત, અબસે તેરે તરફ નજરભી ન કરૂંગા. હા દુન્યામે મરદાંને દો ચીજોંકે નામસે જરૂર કાંપના ચાહીએ; એક તો ઔરત ઔર દુસરા શએતાન.

(એટલામાં એક મોટા કડાકા સાથે ઇફરીતનું જમીનમાંથી નીકળવુ)

(ખમસા)

ઇફરીત—કયા હુવા ઇસ વકત તુજકો, કીસલીયે બેજાર હયે.
કોનસી મુશકીલ હયે તુજપર, કયા તુજે અજાર હયે.
કયું કીયા હયે યાદ મુજકો, કયા વોહ મેરા કાર હયે.

વસવસા ના રખ તુ દીલમે, કહેદ બેડા પાર હયે.
મુજ સીવાં તેરા યાંહાં કોઇ નહી ગમખાર હયે.

(મુસદસ.)

ફરરોખ—નીકલ સામનેસે હો દુર અયે પલીદ.
સમજ ના મુજે બેશઉર અયે પલીદ.
ન કર ઇતના અબ તુ ગરૂર અયે પલીદ.
કે હયે લાઅનતી તુ જરૂર અયે પલીદ.
એ બેશક મયે સમઝા તુ શએતાન હયે.
તુહી દુશમને દીના ઇમાન હયે.

ઇપ્રીત—માંને જો ફરમાન મેરા વોહી કીસમતદાર હયે.
હોવે જો કે દોસ્ત મેરા વોહી હુરમતદાર હયે.
તોડેજો ફરમાન મેરા વોહી હોતા ખ્વાર હયે.
દુશમની રખતા હયે મુજસે હોતા વોહ ફીન્નાર હયે.
સચ અગર પુછો તો ગાલીબ સબપયે શએતાન હયે.
કયું ખુદાકે નામપર તુ મર રહા નાદાન હયે.

ફરરોખ—કયા ખુદાસે બહડકે તુને દરજા પાયા અયે પલીદ.
જો કે અયેસા બદસુખન મુહપર તુ લાયા અયે પલીદ.
મરદો જનકો કયા નહીં હકને બનાયા અયે પલીદ:
ઉસકેહી ફરમાનસે એ ચલ રહે શમશો કમર.
ઔર નવ લાખ તારે કયા કયા ખીલ રહે હયે ચરખ પર.

ઇપ્રીત—હાં ખુદાને મરદો જનકો તો બનાયા હયે સહી.
નેસ્તસે હસતીમે ઉન સબકો લે આયા હયે સહી.
એ જમીપે આસમાંકા મંડવા છાયા હયે સહી.
સબકો ઉસને અપની એ કુદરત દીખાયા હયે સહી.
એ તો સબ કહેના તુમારા બસ કે પુરે વીસવાસ હયે.
પર કહો અલ્લાહકી કીસ જાપે બુદો બાસ હયે.

ફરરોખ-જહાંપે દખો વાંહાંપે બેશક હાજીર અલ્લા અલ્લા હયે.

અરશપે કયા ઔર ફરસપે કયા હરજાપર અલ્લા અલ્લા હયે.
દયેરો હરમ કયા કીનીશ્ત અંદર બહાર અલ્લાહ હયે.
અવ્વલો આખીર બાતીન ઔર કયા જાહેર અલ્લાહ
અલ્લા હયે.
શહેરમે અલ્લાહ બહેરમે અલ્લાહ અલ્લાહ હયે વીરાનેમે.
ગોહરમે અલ્લાહ હજરમે અલ્લાહ અલ્લાહ હયે દુર દાનેમે.

ઈફ્રીત—(બાજુ) હકને કયા પયદા કીયા હયે સખ્ત
દીલ ઇનસાનકો.
અયેસી સખ્તીમેભી યે ભુલા નહી સુબહાનકો.
બહોત કહેતા હું નહી પર માનતા ફરમાનકો.
કયેસા હયે એ સખ્ત દીલ ડરતા નહીં હયે જાનકો.
એ નહીં હયે બહેકતા અબ કીસતરહા બહેકાઉં મયે.
કોઇ હીલેસેભી યાંહાંપે ઇસકો અબ સમઝાઉં મયે.
(ફરરોખને) જુઠ એ કહેના હયે તેરા જુઠ તેરી બાત હયે.
ઉસકી પયેદા કી હુઇયે જોકે મખ્લુકાત હયે.
વક્ત મુશકીલ યાદ તુમ કરતે ઉસ્સે હયે હાત હયે.
તબ નહીં વોહ કયું છુડાતા ગરચે વોહ હયાત હયે.
ગર અભી ચાહે મદદ તુ હજરતે શયેતાનસે.
તુ રહાઇ પાતા હયે ઇસ જહેમતે જીનદાનસે.

ફરરોખ—બાજ આયા હું એ નાહકકી તેરી તકરારસે.
મગઝપાશી ઇસ તરહ મત કર તુ મુજ લાચારસે.
રખતાહું ઉમીદ મયે ઉસ સાહેબે કીરતારસે.
કુછ ગરજ રખતા નહી શયેતાન નાહનજારસે,
હા ઇસી કમબખતને મુજકો મીલાયા ખાકસે.
હયેગી બસ નફરત મુજે એ સુરતે નાપાકસે.

ઈફ્રીત—અબ હુઇ નફરત તુજે એ સુરતે તસવીરસે,
મયાશુકા દીલબર પરીપયેકર મહે તનવીરસે.
ઇતનેહી દુખમે ડરા એ ઇશ્કકી જંજીરસે.

આશકી આગે તો કયા હોવેગી તુજ બેપીરસે.
દેખ ફરહદ ઓર મજનુ જોકે આશક હો ગયે.
અપની માસુકોકે ખાતર જાન અપની ખો ગયે.

ફરરોખ—જાન જાએ તો બલાસે, પર નહીં વોહ ચાહીયે.
બાજ આયા હું મોહબતસે ન કુછ સુનવાઇયે.
જલતા હું મયે આપ ગમકા મારા ન જલવાઇયે.
જો હુવા અબ યાદ હક મુજસે ન તુમ ભુલવાઇયે.
હો ચુકા રૂસવા મયે તીસપરભી પરેશાં હો ચુકા.
બંદગી છોડી ગુનાહુમેંભી ગીલતાં હો ચુકા.

ઈફરીત—અગર તેરે દીલને કીયા ઉસ્સે નફરત.
તો મયે તુજકો દેતા નહી હું અજીયત.
મગર બાત ઇતની એ સુન અયે બેગયેરત.
જરા દેખ ઇધરકી તરફ હો ન હયેરત.
યાંહાં ખેલ કયા કયા હય ઇજહાર હોતા.
ખુશીકા ચમન કયેશા ગુલજાર હોતા.

(ઈફરીતનું તાબરા ફેરવું, પેહલા દેખાવનું ગુમ થઇ આરારતા મહેલનું દેખાવું, પરવીજનું એક કોચપર સુવું શહેનાજનું તેની પાસે બેસી પંખો કરવું, મુબારકનું જમીનપર સુતેલું દેખાવું. સાહેલીયોનું ટેબલ પર મુકેલી એક મોટી થાલીમાના ફુલો ગુથતાં દેખાવું તથા ગાવું.)

"ખુંનથી લંગરી બોડી બોડી" રાહા.

સહેલીયાં—હીલમીલ બહેના ગુંદા સખીયાં હાર હમેલ
ફુલોંકી
કંઇ ગજરે કંઇ સેહરે કંઇ દડીયાં કંઇ છડીયાં કંએક બધીયા
ફુલોંકી.
કેવડા મોગરા ચંપા ચંબેલી ગુલ દાઉદી ગુલે હજાર

ગુલાબ સેવતી ગુલલાલા ગુલ શબ્બુ મરવા ગુલેઅનાર.
મોતીયા દાના જાઇ જોઇ મોલ સરી હયે ખુશબોદાર.
કનેર સોસન સુરજ મખ્ખી ગુલ મેહદી ઔર ગુલે બાહાર.

(જુહુલ)

એ હયે ગુલે નયેરંગે બાહાર
ખુશબોકી હયે કયા મહેકાર.
હો પચરંગી ગજરે હાર.
જલદ કરો સબ મીલ તૈયાર.
હુઇ શાદીકી તઇયારી યાંહાંપે ખુશીકી હયે બારી બહેન!
ગુંદો જલદી મીલકે ચદરાં ફુલોંકો.
યાંહાં ખુશી વાંહાં ખુશી યહ ખુશી વહ ખુશી ખુશીસેહી
ખીલી કલીયાં ફુલોંકી—હીલમીલ૦

(ઇફ્રીતે તાબગ ફેરવા. બીજા દેખાવતું ગુમ થઈ પેહેલાનું દેખાવું, ફ્રરેખનું ગભરાતમાં બોલવું)

ફ્રરોખ—અરે સબર સબર દયેર; હા એક નજારા ઔર દીખાતી જા : હાએ! ચલી ગઇ સદ અફસોસ!

(ફ્રરોખનુ આંખપર હાત ધાંકી બેસી જવું)

ઇફ્રીત—અયે નાદાન શખ્શ કીસ લીયે આહ વ અફસોસકા દમ ભરતા હયે? જબ તુ હજાર દીલસે ઉસપર નફરત કરતા હયે તો કીસલયે ઉસકા દીદાર દેખનેકેલીયે તડપ તડપ મરતા હયે? છોડ દેયે ખ્યાલ. અબ ઉસકા દીદાર હય મહાલ.

ફ્રરોખ—હા! જબકયા, જરૂર શાહેનાજ ફજર પરવીજસે બીયાહી જાવેગી? અરે વોહ ઉસકા સજા સજાયા સોહાના શાદીયાન પોશાક જરતારમે કયેસી સજીલી લગતીથી! ઉસકે

સીહા જુલફાંકે કાકુલ કયેસે બલ ખા ખાકે ઉસકે કાંધેપર લટકતે થેં! ઉસકી નરગીસસી ચશમો, ફુલસે ગાલ, અકીકી હોઠ યાકુતી દાંત, ચીતેકી કમર, તે અયબરૂ વ મીજગાન તીર, ઔર બુલંદ પેશાનીકા નકશોનીગાર મેરી આંખોંમે આતા હયે, તબ આહ વ અફસોસકા દમ ભરતા હું. વોહી સચ્ચા કીસમદાર હોગા જો અયેસી દીલરૂબાકા દીલદાર બનેગા,

(મુસદસ)

ઈફ્રીત—જબ જાનકે અંજાન યે હોના કહા કીસને.
નાહક યેહ અપની જાનકો ખોના કહા કીસને.
દાનાકો જો નાદાન યે હોના કહા કીસને.
યેહ દુખમે અલમ સીનેમે બોના કહા કીસને.
કાબુમે ઉસ્સે લાના એ દુશવાર નહીં હયે.
સહેલ હયે, આસાં હયે, એ કુછ બાર નહીં હયે.

ફ્રરોખ—આસસે અબ હો નીરાસ માયુસ ઔર લાચાર હું.
સખ્તતર ઇસ કયેદમે તનહા મય ખસ્તા ખ્વાર હું.
એ મુસીબત રંજમેભી ઉસકા આશક જાર હું.
મીસલે ગુલ વોહ હયે તો મયેભી બુલબુલે બમાર હું.
અબ ઉસ્સે કાબુમે લાના સખ્તતર દુશવાર હયે.
સહેલ નહી, આસાં નહી, મુશકીલ નીપટ એ કાર હયે.

(બએત)

ઈફ્રીત—બાંધતા હું મયે કમર ઇસ દમ એ કારો જાર પર.
પર યેહ મેરે સાથ પહેલે કૌલ ઔર એ કરાર કર.

ફ્રરોખ—વોહ કયા અપના મુજસે કહો હાલેજાર.
મયે તૈયાર હું કરને કૌલો કરાર.

ઈફ્રીત—સુન અયે ઇનસાન, વોહ શર્ત એ હયે કે જો ઇસ શહેરમે તૈમુરશાહકા અયવાને ખાસ હયે ઉસી મુકામપે

કુલ શબકો તેરી શાદીકી હોગી. પર એ યાદ રખ કે વોહ અયેવાનમે જો ઘડી હયે ઉસમે આઠ બજનેકે પેશતર યાને આફરી આંઠવે ઘંટે તકમેભી જો તું શહેનાજસે શાદી કરનેકા ઇનકાર કરેગા તો તાબ માહાશર તુજે મેરા ગુલામ હોના પડેગા. ફેર મયે જો ચાહુંગા વોહ આજાબ તુજપે ડાલુંગા.

ફરરોખ—મુજે કુબુલ હયે. શહેનાજસે બેહાનેકા મયે ઇનકાર કરૂં! નહી, કભી નહી. જાન દું, જીંદગી ખો દું, પર ઉસ દીલરૂબાકો કભી નહી છોડું. લે એ મેરા કૌલ, મયે તૈયાર હું.

ઇફરીત—ફરરોખ, ફીર એક બાર ખ્યાલ કર. એ કામ બહોત મુશકીલ હયે. આખેરસ તેરા અનજામ બહોત બુરા હોગા.

ફરરોખ—શહેનાજ ખાતર જો મુજે સુલીભી જાના હોગા, તો મયે હાજીર હું. મયે અપને કૌલસે ન ફીરૂંગા.

(મુસદસ)

ઇફરીત—ખામખા અપની ખુશીશે ગરચે તું તૈયાર હયે.
તો મુજે ઇસ બાતમે હરગીજ નહી ઇનકાર હયે.
દેખ ફીરભીસોચ મેરી એહી તકરાર હયે.
માંગ્આશુકા તો હોગી હાંસીલ આકેબત ફેર ખ્વાર હયે.
એક નજર તુ દેખ લે ઇન દોજખી કે હાલકો.
સોંચના તુનેભી દીલસે અપને બદ આમાલકો.

(તાબરા ફ્રેરેછ, પેહેલો દેખાવ ગુમ થઈ દોજખનો દેખાવ, બરતાંના સળુકા, માણુસનાં હડકાં, ડરામન અવાજ તથા કેટલાએક ભુતોનું દેખાવું)

"ડારી હયે મોહે નયેનન માર" રાહા.

ઔનલશાહા—ભારી હયે દેખ એ દોજખી ગાર–
ઇસમેહી હોગા તુંભી ખ્વાર

યાંહાં જીતે તક હોગા આરામો ચયેન—
આરામો ચયેન આરામો ચયેન
બાદ મુરદન હો યું ફ્રીન્નાર.

(કોરસ)

દોઝખીઓ-હમપે કયેસી દુખકી માર કુછનકીયે સૌંચ બીચાર
કયા કહે ગુનાહોંકા જો કામ કીયા અયેસા.
હમને કીઇવાંહાં અચેશ બાહાર ઉસકે બદલે યાંહાંહયેખ્વાર
ભુલે હયે—નેકી શયે—દોઝખ પાયા હયે.
આહ—વાહ—હુવે હયે હમ તબાહ.

ઐાજલશાહ—દુનીયાંમે જયેસા કીયાથા કાર—વયસાહી
પાયે હો બદકાર.
તુમ બદપે કયું હુવે તૈયાર—હુવે તૈયાર—હુવે તૈયાર.
ઉસકે એવજ યું હોતે હય ખ્વાર.

દોઝખીઓ— (કોરસ)

ફરરોખ—મયે હું કુબુલ યું હોને ખ્વાર.
પરજો મીલે વોહ ગુલ ઓઝાર.
નહી આકેબતકા કુછ ફાક ખતર ખોફ ખતર ખૌફ ખતર.
કયુંકે ફેર સરપે હયે ગફફાર.

દોઝખીઓ— (કોરસ)

(ઈફ્રીતે તાબરા ફોડવા, બીજો દેખાવ ગુમ થઈ
પેહેલા દેખાવનું દેખાવું)

ઈફ્રીત—કયું અયે હીરસી ઇનસાન, એ સબ તુને દેખા?
બોલ કયા, અબભી તું મેરી શતપે તયાર હયે.

ફરરોખ—હજાર જાનસે અબભી ઊસી કૌલપે મુસતએદ હું.

ઈફ્રીત—જબ યાદ રખ, કલ શબ આર આંઠ બજેકા
અમલ શહેનાજ તેરી. (બાજુ) આર ફતાહ મેરી.

ફરરોખ—કુબુલ કુબુલ, સઓ હજાર લાખ મરતબા કુબુલ.

ઇફ્રીત—ખયેર, તેરી મરજી.

(ઇફ્રીત તાબરા ફોડેછે. બે ભુતો આવેછે ઇફ્રીત ફરરોખ પર કંઇ ચાલા કરેછે. તે ભુતોના હાતમાં બેસુધ થાયછે

(ખમસા)

હો યહાં ઇજહાર અબ મેરી કરામત બીલયકી.
આવ ચારે મેરે હમજાતોં વ ખન્નાસો લઇન.
ઔર હો પરવીજ આ ઇસ કુએદમે અંદાહગી.

(મોટા કડાકા સાથે અખ્ખાં સ્તેજપર વાદલાઓનું પસાર થવું. તેમાં બે મોટા જડાવદાર તારા દેખાયછે જે ફાટી તેમાં બેઠેલા ખવીસોના હાતમાં પરવીજ તથા મુબારક દેખાયછે. પેલા ભુતો તેઓને લઇ ફરરોખના બીછાનાં ઉપર સુવાડેછે અને ફરરોખને તે લોકોને આપેછે તથા વાદલાં પાછાં જાયછે, મુબારક થોડો વાર રહી ધ્રવરતો તથા આંખ ચોરતો ઉઠેછે.)

મુબારક—હેં હે, એ કયા? મેરે તનબદનકી હડીયાં દુખને કયું લગી? વાહ. કયા ખુબ? જબકે નરમા નરમ વગરમા ગરમ અતલસકે બીછોનેસેભી જો બદન અકડ જાવે, તો ઉસ્સે હમ ગરીબોંકી ઘાંસકી ગોડડી ઔર પથ્થરકા તકીયા અછછા.

(આંખ ચોરતો આજુબાજુ જોઇને)

યા અલ્લાહ! એ કયા તાજુબીકા મામલા હયે! અબતક મયે સોયા હું યા જાગતા હુ? કુછ ફ્વાબ તો નહી દેખતા? વોહ સજા સજાયા રોશનીસે પુર બાહાર મેહેલકે બદલ એ કયા અંધેરી ગાર? અરે વાહ! એ સબ નાના, દાદા, ચાચા, કાંહાંસે આયે? ખુદા ન ખાસ્તા કુછ દેવ સ્તાનકે બસમે તો ન આ પડે! (પરવીજને જોઇને) લો સાથ હમારે મેહેરબાને મનભી મૌજુદ હયે. ઠીક, જબ તો કુછ ગમ નહી. મીયાં તો ખુબ

આરામ ફરમાતે હયે. પર અબ ઈને ઉઠાના જરૂર હયે. (પરવીજને હીલાવીને ઉઠારે છે.) હુજુરે નામવર સાહેબે સરવર—

પરવીજ—(ઉંગમાંથી ચોંકીને) હેં હેં, કોન કોન !

મુબારક—કોઇ નહીં, જનાબ, કોઈ નહી. જરા હોશમે આઈયે.

પરવીજ—(આંખ ચોરતો ઊઠેછે) અયે દીલનવાજ શેહેનાજ (આજુબાજુ) જોઈ અચકીને)

મુબારક—(બાજુ) શહેનાજભી નહી, ઔર બહેનાજભી નહી. યાંહાં તો ભુત ઔર ખન્નાસ હયે.

પરવીજ—ઓ ખુદા ! એ કયા ગજબ ! મયે કય્ દેખતા હું !

મુબારક—(બાજુ) કબ્રસ્તાનમે જાનેકી રાહ.

પરવીજ—મયે કાંહાં સોયાથા, ઔર કાંહાં આયા !

મુબારક—(બાજુ) કમબખ્ત, તું આયા તો બલાસે, સાથ મુજેભી ફસાયા.

પરવીજ—હા ! કાંહાં ગયા વોહ મહેલ? કાંહાં હયે શહેનાજ? કાંહાં ગયે સબ આંહલેકાર ?

મુબારક—(બાજુ) તુમારે ઓર હમારે કફનકી તૈયારીકરને.

પરવીજ—મેરી આંખોંમે સબ અંધેરા છા રહા હયે.

મુબારક—(બાજુ) ઠયેર, અભી સબ ઉજાલા હો જાએગા.

પરવીજ—ખુદાયા ગજબ કયા હુવા એ અયાં
ફરે કોન યે ભેહ મુજસે બયાં
મુબારક, મુબારક—

મુબારક—હાં હુજુર, કહીએ; બંદા હાજીર હયે.

પરવીજ—મુબારક, એ કયા હુવા.?

મુબારક—કાંહાં હુજુર, કયા હુવા? મુજે તો કુછ નહી દીખતા. (આજુબાજુ સોધેછે.)

પરવીજ—(ચીરડાઇને) કમબખ્ત, દીલલગી છોડ. અપન સબ કાંહાંપે આ ફસે હયે? ઓર એ કોનસી જાયે હયે?

મુબારક—મુજે તો એ માલુમ હોતા હયે કે આપ પર શએતાનીયતને ગલબા કીયા હયે. ઓર એ જાએ તો ખુદા માલુમ (બરાબર જોઇને) હાં, કુછ યાદ આયા. જનાબ, એ તો વોહ કલંદર શાહાકા બરબાદ હુવા તીલસમાતી અયેવાન હયે, કે જીસમે વોહ આપકી નકલ કીયે હુવે ખાનસાહેબકો આપને કયેદ કરને ફરમાયાથા (બાજુ) વાહ! કયા ખુબ! કયેદ કરતે આપ ગીરફતાર હુવે! હા હા હા હા હા!

પરવીજ—તોબા ખુદા! એ રોજ બરોજ મુજપે કયા કયા નયે સીતમ ઈજહાર હોતે હયે!

મુબારક—જનાબ, અબ કયા કરેંગે? લોગ તો કેહેતેથે કે વોહ મુજીકો જાદુગરકે તોહમતસે સીધાકા સીધા ઓર જીતાકા જીતા જલા દેવેંગે. પર અબ ઉસકે બદલ નેકનામ ઈજજોશાનકો જલાવેંગે; ઓર મુજે આપકા રફીક જાનકે જો સબ નહી જલાવેંગે તો કુછ થોડા બહોત ડામ દેકે સેકભી ડાલેંગે. હાએ હાએ, મારા ગયા યાર! બેનાહકકા મારા ગયા ન લેનેમે કે ન દેનેમે, ન ખાનેમે કે ન પીનેમે. અરે ઊરીકા, તેરા ખાનાખરાબ હો જાએ! તેરે ઈશ્કકે બદલેમે કીસ અનજામકો પોંહચા! મસલ મશહુર હયે કે રંડીકા યાર સદા ખુવાર કાંટોકા બીછોના જુતીયોંકા માર.

પરવીજ—અફસોસ! એ કયા હાંદેસા! કયા એભી હોતા હયે કે બદી વ શયેતાનીયત નેક નીયત ઓર પાકજાત ઈનસાનપે ગાલીબ હો અપને ફીતુરી કારમે ફતેહમંદ હોતે હયે!

મુબારક—અરે અબ નેકી વ બદીકો છોડો પાનીમે, નેકી વ બદી ઓરોંકે લીયે રખકે અબ તો યાંહાંસે રેહા હો-નેકી કોઈ તદબીર કરો.

પરવીજ—મુબારક, મારે મુસીબતકે મુજે તો કુછ તદબીર નહીં સુજતી, તુહી કોઇ હીલા નીકાલ વ કોઇ રાસ્તા ઢુંડ.

મુબારક—એ મકાનમે કલંદર શાહકે વાંહાં જબકે ચોરી હુઇથી, ઔર વોહ ચોરાં જીસ રાસ્તેસે ભાગેથે, વોહ મુજકો ખ્યાલમે હયે સહી. (બીજુ) બાયેસ કે બંદા ઉશમે શરીક થા (પરવીજને) ઠયેરો જનાબ, અભી વોહ ઢુંડ નીકાલતા હું. (આજુબાજુ સોધીઆ કરેછ.)

"એ ખુદા રહેમી કીરતાર" રાહા.

પરવીજ—એ ખુદા કરીમ કીરતાર સખ્ત હું કયેદી ગીરફતાર.

અબ જીસ્તસે હુ હાયે બેજાર અજલ આઇ આશકાર.
બાદ સબા તુ જા ઇસઆન ફોજ લેવા વ અસ્પ બાદ.
આખીર સલામ કહેના બેગુમાન મરા પરવીજ નાશાદ.
બોલ જા કે બોલ યેહી પયામ મેરા.
બાગ મહેલકો મેરા બેમોલ.
જુદા જુદા કહે સલામ મેરા.

(મુબારકનું ગભરાટમાં દોડતું દોડતું આવવું.)

મુબારક—અરે ચલો ચલો, ભાગો ભાગો, વોહ આ પોંહચે બડે ફાટકકી સુરાખમેસે મયેને દેખે.

પરવીજ—કૌન આ પહોંચે? મુબારક, કૌન હયે?

મુબારક—કુટવાલીકે સીપાહીયોં. દુસરા કૌન અબ? દોડો દોડો ભાગો.

પરવીજ—અરે પર કાંહાં ભાગું વોહ કહેની!

મુબારક—ચુપ ચુપ આવ, મેરે પીછે આઓ, વોહ પોશીદા રાસ્તા મયેને ઢુંડ નીકાલા હયે.

(મુબારક તથા પરવીજનું એક બાજુનું ફાલકું ઉઘાડી ભોંયરાંમાંથી નાહાસવું. ચાર સીપાઇઓનું ગભરાટમાં યાંહાં તાંહાં જોતાં દાખલ થવું.)

"મન મોહન મન હરન" રાહા.

સીપાઈઓ—હયે કાંહાં બેહયા, વોહ કાંહાં ગયા, થા ઇધર,
અબ મગર, વોહ કીધર યા ખુદા, હાયેરે કયા હુવા?
વોહ બદ કરમ મબતીલા યેઅલમ કયેસા ગાયબ હુવા?
કુટવાલકો હમ દેંગે કયા જા જવાબ?—હયે કાંહાં૦

પરદા દુસરા.

(કોટવાલ તથા ફરરોખનું દાખલ થવું.)

"નંદાકે કાન ગાવે બંસીમે તાન" રાહા.

કોટવાલ—સુનીયે જનાબ—હુવા દુશમન ખરાબ
ખાવે હયે પેચોતાબ—પડા ફંદામે અબ
ઉસકો સુલી ચહડાઊં—નહી જીન્દા બચાઊં
સજા માઆકુલ દીલાઉં—કરકે ઉસપે ગજબ.

ફરરોખ—મયે એ યહસાં તેરા—નહી ભુલું જરા.
હયે એ મકસદ મેરા—મરે દુશમન અગર
કરૂં તુજકો નેહાલ—બહોત દે જર વ માલ
ન હો રંજોમલાલ— તુજકો તા ઉમ્ર ભર.

કોટવાલ—અછા અયે નામેવર—કુછ ન કીજે ખતર
હોગા સબ ખુબતર—કલકો વોહ બદ લગામ
ચહડે સુલી ઉપર— તબતો કહેના મગર
હાં એ સચ હયે ખબર—વરન જુઠ નેકનામ.

ફરરોખ—અછા અછા બયાં—એ સબ હોગા અયાં
જુઠ સચકા નીશાં—હોગા માઆલુમ સબ
ગર વોહ દુસમન મેરા—કલકો સુલી ચહડા
તબ તો દામન તેરા— કરૂં જરસે બલબ.

(સીપાઇઓનું બીહતાં બીહતાં દાખલ થવું.)

"સુનોજી પ્યારાં દીલથી જુદાઇ આફત" રાહ.

સીપાઇઓં—સુનો અયે કોટવાલ સાહેબ કયેદી જુદાંસે વોહ
હુવા હયે ગુમ.
નહી ખબર હયે ઉસકી હમકો કાંહાં ગયા વલા આલમ.
બંધા હુવાથા જંજીરોમે હુવા વોહ ગાયેબ એક બએક.
ખુદાહી જાને વોહ તો વાંહાંસે કીધરકી જાનીબ એક બએક.
હમ તો ઢુંડ ઢુંડ થકે હયે ઊસકો કહી ન પાયા ઉશકા નીશા
આખીર તુમારે પાસ હમ આયે હોકે નેહાયતહી હયેરાં
ઉસકે ગુમ હોનેકા બેશક હમકો નેહાયત હુવા હયે ગમ.
કહે કયા તુમસે નીપટ એ હયેગા હમારે દીલપર રંજો અલમ.

"સજાકે કાબીલ અયાજ કબ થા." રાહ.

કોટવાલ—ગયા વોહ કયેસા અજબ અજબ હયે
સીપાહો એ કયા હુવા ગજબ હયે
તુમારે નજરોંકે આગે કયેસા
હુવા વોહ ગાયેબ એ કયા સબબ હયે.

જરશેખ—કહીંસે ઉસકો જા ઢુંડ લાવો
ન તો-તુમારી જો મોત અબ હયે
જો ઉસકો તુમને નહી સંભાલા
તો શાયદ જીકી નહી તલબ હયે.

કોટવાલ—અગર સુનેગા ખબર એ સુલતાં
તો દેગા તુમકો વોહ ચયેન કબ હયે
વોહ સુલી ઉપર તુમે ઔર મજકો
ચડાવેગા બસ હો પુર તઅબ હયે

સીપાઇઓં—ન ફીક્ર કીજે જા ઢુંડ લાતે
કાંહાંપે જા કે રહા વોહ દબ હયે.

કોટવાલ—અગર તુમ ઉસકો ન ઢુંડ લાએ
તો જાનો અપની ન ઇજ્જત અબ હૈ.

(સીપાઈઓનું જવું, ફરરોખનું એક બાજુ અફસોસ કરવું)

(બએત.)

ફરરોખ—અરે કયા વોહ કમબખ્ત જુદા ગયા.
તો ફર એ મેરે દીલમે ખડકા રહા.
ખુદા જાને કબ એ ટલેગી બલા.
કે તા ચયેનસે મયે ઉડાઉં મજા.

કોટવાલ—અછા આમન કુછ ફીક્ર કીજીએ જનાબ.
મયે ખુદ જા ઉસ્સે ઢુંડ લાઉં શીતાબ.
કહીંસેભી જા ઉસકો લાઉં ઇધર.
લો હોતા હું રૂખસત મય અયે નામવર.

(કોટવાલનું જવું તથા ફરરોખનું ગાયન ગાવું.)

"કામ નહીં તેરા અયે મેરી જાન" રાહ

ફરરોખ—ઇશ્ક દીલ દીલબરકા મેરી જાન.
કયું છોડ ચલા જાએ જીસકો હયે ઉલફતકા ધયાન—ઇશ્ક૦
અએ ગુલ તેરી ઉલફતમે ગુલજારભી હયે સબ ખાર.
બડા લુત્ફ હયે ઇશ્કમે મારભી હયે ઔર પ્યાર.
કભી દીલસે દીલ જીગરસે જાન— કયું છોડ૦
કભી હસી દીલલગી કભી રોના અશ્કોંકા તાર.
કભી નજરકા છીપાના હયે વ કભી નીગાહે ચાર.
કભી વોહ બન જાવે મસ્તાન— કયુ છોડ૦

(ફરરોખનું જવું. ઇબલીસનું આવી તેની મસકેરી કરવું.)

(મુસદસ)

અબ નીમ શબકો દેખીયે શાદીકા ઇસ્સેં હયે કરાર.
ઔર વોહભી છુટકે વાંહાંસે હુવા હયેગા ફરાર.

ફેર ઉધર જંગો જદલ વયેસાહી હોગા આશકાર.
દાનામેસે એકભી હોવેગા બેશક ખારજાર.
એ મરે યા વોહ મરે કોઇ મરે હયેરાન હો.
હયે ગરજ મેરી તો એ મર જાએ બેઇમાન હો.

(ઇફ્રીત જાએછ.)

પરદા તીસરા.

(તઇમુરશાહના અએવાનનું સીંગારેલું દીવાનખાનું, જાબજા રોશની, દીવાનખાનાના મોટા સ્ટુલ પર એક મોટું ધડીઆલ મુકેલું, તેમાં સાત વાગેલા દેખાયછે. અયેવાનમાંથી ચાર જોગનો તથા ચાર પરહેજગારોનું સાદા લેબાસમાં હાતમાં સમેદાની લઈ ગાતાં ગાતાં દાખલ થવું.)

"ગમતાં ગીતડાં ગાવા ચાલો સૈયર સાથ" રાહ.

સબ—હરદમ જીક્રે લા ઇલાહા હો વલ્લા.
વીર્દ જબાં ઇજહાર સદા હયે જીકરૂલ્લા.
જીકરે જલી ઔરહ જીકરે ખફી હયે
જીક્ર હમારા ઇલલલલા--હરદમ૦
સબસે વજીફા એહીરે બડા હયે.
હસબી રબબી જલલલલા--હરદમ૦
દીલમે હમારે વોહીરે સમા હયે.
મારી કલબી ગયેરૂલલા—હરદમ૦

(ગાયન પુરૂં થતાં મુબારકનું દાખલ થવું તથા અજાએમાથી પુછવું.)

મુબારક--અયે નેક કીરદારોં, ખુશ દીદારોં, પરહેજગારોં યાંહાં એ સબ કુછ કયા હો રહા હયે, જો હરએક તરેહકા મોહીયા

વ સાજો સજાવતસે ઇસ નેક જાકો આજ આરાસ્તા કી હુઇ હયે.

ઊરીકા—કયા તુજે ખબર નહીં કે એ શહેરમે શયેતાનકે ફીતનેસે ખાનસાહેબ પરવીઝ ઔર અમીરજાદી શહેનાજ એક મુદતસે હલાક હો રહે હયે? વહી દુલહા દુલહન હમારી સલાહસે એ તૈમુરશાહકે અયેવાનમે બરાબર આઠ બજે રાતકો અપની શાદી કરેંગે. આજકા રોજ અયેસા ખુશ ઔર મુબારીક હયે કે એ શાયતમે કોઇભી શયેતાનીયત વ નાપાકી આદમજાદપર નહીં હો શકતી.

મુબારક—અયેસા! (બાજુ) જબ તો શયેતાનકોભી ઠગનેકા હીલા ઔરત જાતને ઢુંડ નીકાલા હયે સહી. ખયેર, પર અબ યાંહાંસે જલદી જાકે સબ હાલ ખાનસાહેબકો માહીર કર દેતા હું. નહીં તો વોહ બીચારે વાંહી પડે પડે આરામ કરેંગે, ઔર એ મીયાં યાંહાં અપના કામ તમામ કરેંગે.

(મુબારક જમની બાજુથી જાએછ ડાબી બાજુથી કલંદર બાવા, ફરરોખ, શહેનાજ તથા ઉરીકાનું દાખલ થવું. બધાઓનું તે લોકની વધાઇમાં ગાયન ગાવું.)

અંગ્રેજી રાહા.

સબ—શાદીકો આયે હયે યાંહાં દુલહા દુલહનીયાં.
મનાવો આજ ખુશીયાં મીલ બહેનીયાં.
સારે મીલ પરાતીય ગાવો મુબારકબાદીયાં.
શામો સહર રબબ ાં રહે એ આબાદીયાં.
જબતક હગે એ દુન્યાં કરતે રહે ખુશીયાં.
કરતે હમ એ દુવાયાં હરદમ દીના રતીયાં.

ફરરોખ. (બાજુ) મેરે નેહેસ કદમસે એ પાકીજા જમીન લરજતી હયે. હા, કયેસી ખાલેસ ઔર ભોલે દીલકી શહેનાજ કે, જીસકી શકલ એક વકત દેખનેસે મેરા દીલ બાગ બાગ

અગર જી ખુશ હોતાથા; પર અબ વોહી શકલ ગોયા ગયેબસે મેરે કલીજેમે તીરોંકા નીશાન કર રહી હયે. કયા સાડે સાત! જબ તો વકુત કરીબ આયા.

સબ—છુમ છુમ છુમ છુમ ઝુમ ઝુમ ઝુમ રૂમ ઝુમ રૂમ ઝુમ.

બહેના સાથ ગાએરી—છુમ૦
મીલ કરો સબ કુકુ બ કુકુ.
ખુશીકી અબ હુ હુ હુ હુ હુ.
ચંગ બાજે કીન કીન કીન કીન. (બે વાર)
બાજ તુ નોબત,
ઘરરરરરરર ધુ. (૩ વાર.)
નાધી ધીનના બાજે.
થા થા થઈયા નાચે.
સખનીયાં ગાએજી—છુમ છુમ૦
ખંજરી ખનકે ખનનનનનનન.
ઢોલ બાજે ધમ ધમ ધમ ધમ ધમ.
તાસે કરકે કરરરરરરર,
ઢોલક બાજે તરરરરરરર (બે વાર)
સીતાર બાજે સાતે સુર.
તાઉસ કાનુન વ મુરદંગ.
ખુશીકી હા હા ખુબીકો વાહુવા.
રાગ રંગમે શાદીયાં રચાએજી—છુમ છુમ૦

(ગાયન પુરૂં થતાં પરવીજ તથા મુબારક ધણાજ ઝનુનમાં દાખલ થાએછ)

પરવીજ.—સબર કરો સબર, અયે ગુમરાહીમે ફસે હુવે ઇનસાનો ઇસ સાદીકા કામ મોકુફ કરો. એ પાકીજા મકાનકો એક બદ, જાત ઇબલીસને નાપાક કીયા હયે; મગર અય કલંદર મર્દ ઉસકી તરફસે તુમારી આંખો ગફલીકા પરદા પડા હુવા હય.

કલંદર—પકડો પકડો, અયે મેરે હમજાતો, ઈસ તકસીરવારકો. નહીં તો ગુનાહગાર વ બેગુનાહ સાથ મીલ મીલ જાનેસે મુશકીલ પેશ હોગી. ઇસકો એકદમ પકડકે ૬ સકે ગુનાહકી તૌબામે સુલીકી સજાસે બુરા અંજામ લાવો.

(જોગીઓ પરવીજને ગીરફ્તાર કરેછે.)

પરવીજ—ફયૅર, મયે એ ગુનાહ હું. પર મેરે કીસમતકે નવીસતેન મારી હુવી કલમસે મૌતકે તાબે હોને નહી ડરતા. પર શાહેનાજ઼ ઇસ જાદુગર ખબીસકી મોહોરદાર! એ હાલ મેરે જીગરકો નેજ઼ાકા માર ઔર આતશકી અંગારસેભી જીયાદા જલા ભુનાકે ખાક કરતા હયે. બસ મયે દુન્યાકી તમામ મૌજ જોંકુસે માઆમુર હુવા હું. પર હા, મેરા દીલ એકહી બાતસે રંજ ખા રહા હયે, કે ઓ મેરે બીરાદર, મેરે હકીકી ભાઇ, મેરે ફરરોખજાદ—

ફરરોખ—(બેબાક બની) કયું, કયા, ઉસકો કયા હયે?

પરવીજ—હાય અગર ઇસવક્ત મેરા ભાઇ નેક્કાર પરહેજ઼ગાર યહાં હોતા તો બેશક ઉસકી બંદગી ઔર આજીજી ઇસ મુસીબતમે મેરે કાંમ આતી ઔર ઉસકી ઇબાદત મુઝે ઇસ આફતસે બચાતી મગર અફસોસ ઉસકો કયા ખ઼બર હય કે પરવીજ઼ બેતકસીર જાંનસે મારા જાતા હય ખ઼યર અય ભાઇ તુ જહાં રહો વહાં ખુશ રહો ઔર ખુદા તુઝે સલાંમત બા કરાંમત રખે મેરે મરેતે વક્તકી યેહી દુઆ હય અગરચે મય તુમ્હારા આખરી દીદાર દેખનેસે મેહેરૂમ રહા ઔર મરતે વક્ત તુમ્હારી કદમબોસી હાંસીલ ન હુઇ પર ખ઼યર જબ મય તુમસે બેહેશતમે મીલુંગા તબ તમાંમ અપની હકીકત બયાંન કરૂંગા.

(પરવીજ઼ જવા માગેછે તેને ફરરોખ અટકાવેછે)

ફરરોખ—સબર, કયા મૌતકે તાબે? તુ મૌતસે મીલનેકો રાજી હયે?

કલંદર—હાં, ઇસકો સુલીકી સજા ઠેહેર ચુકી, ઔર થોડે વક્તમે એ મૌતકે તાબે હોગા.

(કલંનદરનું જોગીઓને પરવેજને લઇ જવાં માટે હોકમ કરવું. ફરરોખે તે લોકને અટકાવવા ને પોતે મન સાથે વમાસવું.)

ફરરોખ—નહીં નહીં, જરા. (બાજુ) હાએ અફસોસ જો ભાઇ મરતે વખ્ત મેરે દીદારકા ઇનતે જાર કરતા હય ઔર મેરા દમ ભરતા હય ઉસકો મએ મરનેદું, ઔર ઇસ જુલમકો અપની આખોસે દેખું નહી એએસા સખ્ત દીલ કાહાંસે લાઉ ઇસ વખ્ત ઇસકી બાતે મેરે દીલપર તીરકા અસર કરરહી હય ખુને માહરી જોશ ખા રહા હય અબ કયાકરૂં માશુક શહેનાજ દીલ નવાજસેભી હાથ ઉઠાયા નહી જાતા ઔર હકીકી ભાઇકોભી મૌતકે ફનદેમે ફસાયા નહી જાતા અજબ આફતમે જાન હય.

(બએત)

દીલે શએદા ઇધર માઇલ ઇધર હય જાન પર મુશકીલ
ઇધર દેખુ ઇધર મુશકીલ ઇધર દેખુ ઇધર મુતકીલ

(નસર)

મગર નહી નહી ચાહેસોહો દીલકોતો સમજાલુગા દોરોજકી મુસીબતતો ઉઠાલુગા મગર કયાંમતમે ખુદાકો કય મુહ દીખ લાઉગા ઔર એએસા ભાઇ કહાંસે પાઉગા બસ મય શહેના જસે હાથ ઉઠાતાહુ.

સબ—(અજાએબીથી) કયા, વોહ કયેસા!

ફરરોખ—કયા? કયેસા? કયું વાસ્તે ખુદા એ સવાલ મુજસે ન પુછો. બસ ઈતનાહી કહેના કાફી હય કે શાહેનાજકી તરફ મેરી બેહદ મહોબત હુઇ એહી મુજસે ગુનાહ કબીરા હુવા. મયે જો દીખાતા હુ વોહ મરદ મયે નહી હુ મયે કૌન હું વ મેરા નામ કય, વોહ રાજ કોઇભી ઇનસાન જાન ન

સકેગા. મેરે બદ દયેલ ઔર ગુનાહકી લાઆનત મયેહી સહુંગા. આખેર સલામ તુજે, અયે નેક ખસાઇલ શહેનાજ ઔર એ જો સીતમગાર મુરત કે જીસને મુજે ખ્વારો ખસ્તા કીયા હયે, વોહભી લે. એક બોસ્સા, ઔર આખેરી સલામ.

(સબી શહેનાજને આપેછ. શહેનાજ તે સબી લઇ પોતે પરવીજ આગલ જાએછ. અંદરથી ઇફ્રીતનું બોલવું, ફ્રરરોખનું ગભરાઈને તેને જોવું.)

(બએત.)

ઇફ્રીત—(અંદરથી) હુવા વક્ત પુરા હો બેદાર અબ
સમજ બાત વરન હયે કહેરો ગઝબ.

ફ્રરરોખ—હા, અફસોસ, ઇફ્રીત! ધડીમે અભીઆંઠબજેગે ઔર મયેને તો શહેનાજકા ઇનકાર કયા. શહેનાજ આગલ જવા કરેછ, પાછો અટકીને) નહીં નહીં, કભી નહીં જો હો સો હો મયેહી સહુંગા. ઓ નસીબ, અબ તેરેહી સહારે હું.

(બએત)

ઇફ્રીત—(અંદરથી) હો તૈયાર મરનેપે અયે બેશરમ
હુવા વાઅદા પુરા હયે અયે બેશરમ.

(ધડીયાલમે આંઠ વાગેછ, ફ્રરરોખ ગભરાએછ)

ફ્રરરોખ—હા! આંઠ બજે! અબ મંયે અપનેકો કીસતરેહ બચાઉ? હાં, વોહ પાકીજા અયેવાને ખાસમે સાહારા લું કયું કે કોઇભી શયેતાનીયત આજ નેક રોજકો કીસ પર ગાલબ ન હો સકેગે. હાં, એહી દુરૂસ્ત હયે.

ઇફ્રીત—(અંદરથી) ચલ તૈયાર હો.

ફ્રરરોખ—આ આ, અયે ખન્નાસોંકે પીર, જો તુજસે હો સકે તો તેરે કૈયેદીકો યાંહાંસે પકડ લેજા.

(ઈફ્રીતનું ધસારા બંધ આવવું, ફ્રરોખનું અચેતાન તરફ દોડી જવું. ઈફ્રીતનું તેની પુઠે દોડવું, મોટા કડાકા સાથે ઘડીયાલનું તુલ ફાટી તેમાંથી પરીનું સુલેમાની આસા લઈ નમુદ થવું. ઈફ્રીતનું ધ્રુજતાં તાંહાંજ ઉભુ રેહેવું. બધાંનું અજાયેબી સાથે જોવું.)

"રખ ભારા સર ઉપર" રાહા.

પરી—ચલ દુર હો લઇન મરદુદ બેરહમ,
કયું ઇસપે સીતમ જોર જુલમ કર રહા બહમ—ચલ.
નાહક એ બદ્દેશાન ખુદાકો તુ બેતરહાં,
મઝો ફૂરેબકા અપને પીલાતા હયે સબકો સમ્બ—ચલ.
રોજે અજલસે હયે જો કોઇ નેકકાર શખ્સ,
ઉસકો નહીં હયે દહેરમે કુછ તેરા દરદો ગમ—ચલ.
એ આસએ મુબારીક સુલેમાની દેખ લે,
બરકતસે ઇસકે તુજકો અબ કરતે હયે ગરક હમ—ચલ.

(ગાઇ રહી પરીનું ઈફ્રીતપર લાકરી ફેરવવું, ઈફ્રીતનુ જમીનમાં ગરક થવું પરીનું ગેબ થવું. તથા ફ્રરોખનું પોતાના અસલી લીબાસમાં પોતાના પંથની ઓળખ આપનારી નીશાન લઇ દાખલ થવું, પરવીજે ફ્રરોખને વળગી પડવું)

પરવીજ—કૌન, ફૂરરોખ! ઓ ફૂરરોખ મેરે બીરાદર હા, આમેર તેરે નેક દીદાર મુજે મયેસ્સર હુવે, પર ભાઇ, ઇતની દેરી કીસલીયે કીઇ?

ફ્રરોખ—થોડે દુરપે એક જરૂરીયતકા કામ હોનેસે ઔર કમબખ્તીમે ગીરફતાર હુવે એક શખ્સકો ઉસકે ગુના હોંકી ખલાસી દને ગયાથા. પુર તૌબ્સ ઔર ફરીશ્તોંકી નેક રહેમ્રાંસે વોહ મેગ મુશકીલ કામ આસાનીસે પાર ઉતરા, ઔર તુજ ભાઇકી કીઇ હુઇ તાકદસે ફૌરન તેરી શાદીકી ગીરાહ બાંધને આકે હાજર હુવા.

કલંદર—મુબારક તેરે કદમ, અયે નેક નીયત ફરરોખ તુજસે પરહેજગાર શખ્સકે કદમસે એ પાકીજા જગા આજ માનીંદ ઇદકે હો રહી હયે. ચલ, અબ તેરે નેક ઔર મુબારીક દસ્તસે ખાનસાહેબ પરવીજસે મલેકા શહેનાજકા હાત મીલા દે કે વોહ ખાલીકે બેનયાજ હરદમ અપની રાહમતકા પવન ઇનકી મુરાદકે ગુલશનપર ફુકે.

ફરરોખ—(પરવીજ તથા શહેનાજના હાત લઇ આનાકાનીથી) બીરાદર પરવીજ, ઔર બહેન શહેનાજ, આજકે મુબારક દીન તુમ દોનોકા હાત એકમેકસે મીલા તુમે શાદીકે પાકીજા પેચસે બાંધ કુદરતકે કારખાનેમે નેકીકી કારીગરી કરને ફરીશ્તોંકી મુખતારીમે ઉસ ખાલીકકે ફરમાનસે સપુરદ કરતે હયે; ખુશ રહો ઉમ્ર ભર, ચયેન ઔર આરામસે જીંદગી ગુજારો, ઔર બેદાદી છોડ દાદગર બનો એહી મેરી દુવા હયે. આમીન!

સબ—આમીન, આમીન, આમીન!

મુબારક—(બાજુ) અરે સબકા તો અનજામ ખયેર હુવા પર મયે તો યુંહી ટકરાતા રહા; ખાનસાહેબસે મલેકા તો બેહાઇ પર ઉરીકાતો મેરે હાત નહીં આઇ. અબ તો વકત જાતા હયે, એ ગરમાગરમીમે આજ જો કામ હોગા વોહ કલ હોના મુશકીલ હયે. (શહેનાજને) ખુશદીદા માહાલકા, જો મુજ કમતર નફર, પેલી કુછ મેહેરબાની હો તો બહેતર.

શેહેનાજ—મુબારક, તેરી કયા અરજ હયે?

મુબારક—મેહેરબાન, મેરી એ અરજ હયે કે મુજે ઉલફતકા મરજ હોનેસે મહોબતખાં બ્યાજખોરેકા કરજ કર વોહ દરદ દફા કરનેકી મુજે ફરજ પડી; પર અબ વોહ કરજ અદા કરનેકો જીસ ચીજકી ગરજ હયે વોહ અગર મીલે તો મેરે સરસે એ બલા ટલે.

શેહેનાજ—મુબારક, બેદાહાશત કહે વોહ કોનસી ચીજ કે જીસ્સે તેરી મુશકીલ આસાન હોગી.

મુબારક—જનાબ, વોહ ચીજ વોહ હયે કે જીસકે સરસ સોહાને દરસકે લીયે મયે કયે મુદતસે તરસ રહા હું.

પરવીજ—ચલ જલદી કહે તેરી અકલમંદી છોડ.

મુબારક—હુજુર, વોહ ચીજ વોહ ખડી હયે સામને; જો બીજલીકી તરેહ આંખે ચમકાતી ઘુંસકી તરેહ ઘુરતી હયે, વોહ મેરે તાબેમે ચાહીએ.

ઉરીકા—કયા તેરે તાબે! ચલ ચલ ચીનાઇ ચુવે, નહીંતો તેરી જાન.

શેહેનાજ—નહીં ઉરીકા, મયેને ઇસ્સે સુખન દીયા હયે, કે બાદ મેરી મુરાદ પુરી હોનેસે તેરી તમામ હાજત બર લાઊંગી, ઇસલીયે મેરી ખાહીશ હયે કે તુ ઇસ્સે નીકાહ કર. તુમ દોનોંકી નીમક હલાલીકે બદલેમે મયે તુમ્હે બહોત જરેમાલ દુંગી, જીસ્સે તુમ તમામ ઉમ્ર ચયેન વ આરામ ગુજારો. અયે કલનદર સાહેબ, મેરી એ અરજ હયે કે આપ અપને નેક ઔર બુજોર્ગ હાતસે એ દોનોંકી શાદીકી ગીરા બાંધ દો.

કલંદર—બા સરોચશ્મ આપકે કહેનેકો બજાલાતા હું.

(કલંદરે મુબારક તથા ઉરીકાનો હાત મેળવી આપવો)

(બયેત)

ખુદાયા રહે યેભી હર વકત શાદ.
કે પાતે રહેં અપને દીલકી મુરાદ.
કીસી ચીજકા ઇનકો હોવે ન ગ઼મ,
સદા અયેશ કરતે રહે મીલ બહમ.
સદા ઇનકો દોરે ખુશી હો મુદામ,
કે પીતે રહેં અયેશ અશરતકા જામ.